



erinevus
rikastab

AJALEHT

6. juuni 2011



Alexander Stubb: inimväärikus olgu ELis kaitstud

Sarmikas Soome välisminister Alexander Stubb on Eestis tuntud ilmselt eelkõige Nord Streami gaasitoru kritiseerimise ning Vene-Gruusia sõja ajal OSCE juhina selgroo näitamise pärast. Maailmas teatakse Stubbi eelkõige kui

suurt Euroopa Liidu toetajat, kes on kirjutanud üheksa raamatut ja omandanud Londoni Majanduskoolist doktorikraadi. Argo Ideon on meenutanud, et Postimehel võttis tööhullu peaministriga intervjuu kokku leppimine neli kuud. Seekord oli välisminister vastutulelikum ning

leidis koalitsioonikõneluste kõrvalt aega, et rääkida, kuidas temast sai Euroopa Parlamendis geiõiguste aktivist, miks Euroopa Liidu riigid peaksid kaitsema seksuaalvähemuste õigusi ning kuidas sobituvad kokku konservatiivne maailmavaade ja sotsiaalne liberaalsus. / lk 5

IMBI PAJU:

«Empaatia on evolutsiooni alus, oma egosse toppama jäämine sünnitab sallimatust.»



«Siiani loodan, et kümne aasta pärast on kõik korras.»

Kiusamine on õnnetus, mis ei küsi sugu, vanust, rahvust ega seksuaalset orientatsiooni. Ka kõige väiksem erinevus – pikem kasv, keskmisest parem või halvem õpiedukus – võib osutuda põhjuseks, miks tublist ja toredast lapsest saab kiusamise ohver. Pole siis ka ime, et iga kolmas 11-aastane laps on viimase kolme kuu jooksul langenud kiusamise ohvriks. Et koolikiusamise armid on õrnad ja võivad jääda tuikama veel aastaid pärast kooli lõppu, võib lugeda ETV uuriva ajakirjandusmagasini «Pealtnägija» toimetaja-saatejuhi **Kadi Jaanisoo** intervjuust 27-aastase **Agnesega**. / lk 4

«Sõnastamata lood» liigutab ja raputab

Tallinna Kunstihoones juuni keskpaigani avatud näitus «Sõnastamata lood» avab LGBT-inimeste elu ja armastust viisil, mis paneb unustama nende seksuaalsuse ja haarab kaasa lihtsalt seetõttu, et lood on inimlikud, täis armastust, valu ja võitlust inimõiguste ja poliitilise tunnustuse eest. **Kadi Viik**, sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna juhataja, arvustab. / lk 14



Konverents tõi geikogukonna kapist välja

Nõukogude Eestis oli homoseksuaalsus ebaseaduslik, ent see ei takistanud 1990. aastal Teet Veispakki organiseerimast esimest teaduslikku seksuaalsuhteemalist konverentsi kogu Nõukogude Liidus. Sellel konverentsil leidis aset ka teine ajalooline sündmus: **Lilian Kotteri** eestvedamisel organiseeruti ühendusse, mida tunti omal ajal kui Eesti Lesbiliitu. Geiorganisatsioonide sündi ja seksuaalvähemuste elu Nõukogude aja lõpul uuris «Aktuaalse kaamera» kultuuritoimetaja **Mari Rebane**. / lk 13

KOMMENTAAR:

Liisa Past: «Töö kõigi inimõiguste kaitsmisega Eesti ühiskonnas – mitte ainult seksuaalsuse ja sooga seotute – peab olema järjepidev ja alati.» / lk 9



Homosõdade veteranid



Alari Rammo



Siim Nestor



Liisa Pakosta



Janar Filippov



Imbi Paju

Mullu sügisel avas «Erinevus rikastab» kampania mõneti uue tahu vähemuste õiguste debatis, kui sekskuid enamuse esindajad ja järsku läks pigem nende kottimiseks. Alari Rammo kutsus vestlusringi riigikogu liikme Liisa Pakosta, kirja- ja filmilaine Imbi Paju ja Facebookis kümneid lehekülgi vaelnud ajakirjanikud Janar Filippovi ja Siim Nestori.

Alari Rammo (AR): Seekord avasid kapi enamuse esindajad, vastandudes teravalt vähemuste nõudmisele või asudes nende kaitsele. Vähemuse maskotiks said tavapäraselt homod. Mis kaevikusõda see õieti oli?

Siim Nestor (SN): Ma ei näe konflikti sellisena. Me ei pea ju mõtlema, kes on enamus ja kes vähemus.

Imbi Paju (IP): Kuna me oleme Euroopa Liidu liikmed, peame lähtuma põhimõtetest ja väärtustest, on nad automaatselt ärärmuslased selles kontekstis.

SN: Ega meil Janariga keskendunud arutelu kellegi raske olukorra, vaid pigem maailma tunnetamise ja sallivuse piiride üle. E-kirjades vaidlesime veel edasi, läksime ka juurasse lõpuks, aga mina ei tunne seadusi, võtan täiesti emotsionaalselt tasemel.

IP: Emotsioone saame me ka harida ja siin on teadmised teretunud.

AR: Dialogi pidamist ja inimeste hoiakuid seadustega ei reguleeri. Alles siis, kui pannakse sallivusele kutsuv reklaam üles, võetakse teema ette ja tullaakse oma urgudest välja. Aga mitte kõiki vähemuste puhul.

SN: Karjutakse neil teemadel, mis ärritavad.

IP: Miks miski kedagi ärritab? Paljude jaoks on homoparaad häiriv, neegrite paraad äkki ei häiriks. Puuetega inimeste diskrimineerimise osas puudub konflikt, kõik on nõus, et nende elu tuleb võimalikult mugavaks teha.

AR: Nõus on, aga kas keegi teeb ka? Puute või perevägivalda teemal ei teki diskussiooni, kuigi nähtusi esineb ühiskonnas näiteks homodest enam.

SN: Nemad on nõrgemad, keda peab aitama. Aga homodest arvatakse, et nad on ise selles süüdi.

IP: Kui justiitsministeerium 2009. aastal erakondade seisukohti küsis, vastas vist ainsana IRL, et meie oleme valmis tegelema laste kaitsmata õigustega. Nüüd on mõõdunud kaks aastat, keegi pole tegelike probleemide vastu huvi tundud ja kogu möll käib asjas, kus probleeme ei ole.

AR: Väidad, et erakondadel pole tegelikult mingit arvamust?

IP: Diskussioonidel olen ma olnud ainus üldse mingi kindel seisukohaga. Aga riigikogu poole pole ka mitte ühtegi korda pöördunud ettepanekuga seadustada samasooliste abielu.

AR: Meenutan, et justiitsministeerium analüüsib just kooselu võimalusi, abielust polnud sealgi juttu.

IP: Sotsiaaldemokraadid on jõuliselt homoabieliidust toetanud, teistest erakondadest ütleavad paljud omakasu-

nud vihat diskussiooni. Nüüdne Eesti TV 3 programmidirektor Mikko Silvennoinen, kes elab mehega koos, küsis minult, kas ta võib Eestisse elama tulla, milline on suhtumine? Sellal oli Eesti ajakirjandus homofoobiast raske ja ma ütlesin, et ta peab ettevaatlik olema. Õnneks ta tuli, muidu oleks meie ühiskond jäänud ilma ühest väga andekast inimesest.

LP: Kas sel pole ka seost, et kui me üritame kunstlikult vastandusi leida ja promoda, muudame nad kumalitiivseteks?

IP: Rääkides väärtused ikka tasanduvad.

AR: Kui me ei räägi, on palju rahulikum ju. Või kas me peaksime päris ärärmuslike vaadetega inimesi üldse tõsiselt võtma?

IP: See on sinu spekulatsioon, mis ei vasta tõele.

IP: Minu tuttavatel headel positsioonidel homod Eestis on õelnud, et kindlasti ei saaks nad siin poliitilist kajääri teha, näiteks ministri tasemeni.

LP: Ei vasta kuidagi tõele, vaata näiteks riigikogu koosseise.

AR: Mina ei tea küll riigikogus vähemuste esindajaid, peale muukeelse-te.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just selle pärast peksa saanud. Aga ma räägin üldisest suhtumisest.

AR: Kuidas vähemuste võrdsed õigused enamuse väärtusi õigestavd? Mitte vaid homode, vaid ka muude kultuuride esindajate, kes sõivad, palvetavad ja armastavad teistmoodi. Kuidas erinevused meid kahjustavad?

LP: Kahjustavad? Sa oled seadnud vale eelduse. Lihtsal eeskätt tuleb tegeleda asjadega, mis aitavad kõige nõrgemaid ja meil on nii palju teisi olulisi asju tegemata.

IP: Kõigi probleemidega peab tegelema, muidugi. Liisa ei pea ka võtma kaitseiseseindit, kui tahab tegeleda perele ja lastega.

SN: Me ei saa eeldada, et ükskõik, kus enamus ja vähemused koos on, ei riiksaks vähemuse enamust ja enamus vähemust. Me ei tea lihtsalt veel, kuhu seda piiri tõmmata.

AR: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

LP: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just selle pärast peksa saanud. Aga ma räägin üldisest suhtumisest.

AR: Kuidas vähemuste võrdsed õigused enamuse väärtusi õigestavd? Mitte vaid homode, vaid ka muude kultuuride esindajate, kes sõivad, palvetavad ja armastavad teistmoodi. Kuidas erinevused meid kahjustavad?

LP: Kahjustavad? Sa oled seadnud vale eelduse. Lihtsal eeskätt tuleb tegeleda asjadega, mis aitavad kõige nõrgemaid ja meil on nii palju teisi olulisi asju tegemata.

IP: Kõigi probleemidega peab tegelema, muidugi. Liisa ei pea ka võtma kaitseiseseindit, kui tahab tegeleda perele ja lastega.

SN: Me ei saa eeldada, et ükskõik, kus enamus ja vähemused koos on, ei riiksaks vähemuse enamust ja enamus vähemust. Me ei tea lihtsalt veel, kuhu seda piiri tõmmata.

AR: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just selle pärast peksa saanud. Aga ma räägin üldisest suhtumisest.

AR: Kuidas vähemuste võrdsed õigused enamuse väärtusi õigestavd? Mitte vaid homode, vaid ka muude kultuuride esindajate, kes sõivad, palvetavad ja armastavad teistmoodi. Kuidas erinevused meid kahjustavad?

LP: Kahjustavad? Sa oled seadnud vale eelduse. Lihtsal eeskätt tuleb tegeleda asjadega, mis aitavad kõige nõrgemaid ja meil on nii palju teisi olulisi asju tegemata.

IP: Kõigi probleemidega peab tegelema, muidugi. Liisa ei pea ka võtma kaitseiseseindit, kui tahab tegeleda perele ja lastega.

SN: Me ei saa eeldada, et ükskõik, kus enamus ja vähemused koos on, ei riiksaks vähemuse enamust ja enamus vähemust. Me ei tea lihtsalt veel, kuhu seda piiri tõmmata.

AR: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just selle pärast peksa saanud. Aga ma räägin üldisest suhtumisest.

AR: Kuidas vähemuste võrdsed õigused enamuse väärtusi õigestavd? Mitte vaid homode, vaid ka muude kultuuride esindajate, kes sõivad, palvetavad ja armastavad teistmoodi. Kuidas erinevused meid kahjustavad?

LP: Kahjustavad? Sa oled seadnud vale eelduse. Lihtsal eeskätt tuleb tegeleda asjadega, mis aitavad kõige nõrgemaid ja meil on nii palju teisi olulisi asju tegemata.

IP: Kõigi probleemidega peab tegelema, muidugi. Liisa ei pea ka võtma kaitseiseseindit, kui tahab tegeleda perele ja lastega.

SN: Me ei saa eeldada, et ükskõik, kus enamus ja vähemused koos on, ei riiksaks vähemuse enamust ja enamus vähemust. Me ei tea lihtsalt veel, kuhu seda piiri tõmmata.

AR: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just selle pärast peksa saanud. Aga ma räägin üldisest suhtumisest.

AR: Kuidas vähemuste võrdsed õigused enamuse väärtusi õigestavd? Mitte vaid homode, vaid ka muude kultuuride esindajate, kes sõivad, palvetavad ja armastavad teistmoodi. Kuidas erinevused meid kahjustavad?

LP: Kahjustavad? Sa oled seadnud vale eelduse. Lihtsal eeskätt tuleb tegeleda asjadega, mis aitavad kõige nõrgemaid ja meil on nii palju teisi olulisi asju tegemata.

IP: Kõigi probleemidega peab tegelema, muidugi. Liisa ei pea ka võtma kaitseiseseindit, kui tahab tegeleda perele ja lastega.

SN: Me ei saa eeldada, et ükskõik, kus enamus ja vähemused koos on, ei riiksaks vähemuse enamust ja enamus vähemust. Me ei tea lihtsalt veel, kuhu seda piiri tõmmata.

AR: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just selle pärast peksa saanud. Aga ma räägin üldisest suhtumisest.

AR: Kuidas vähemuste võrdsed õigused enamuse väärtusi õigestavd? Mitte vaid homode, vaid ka muude kultuuride esindajate, kes sõivad, palvetavad ja armastavad teistmoodi. Kuidas erinevused meid kahjustavad?

LP: Kahjustavad? Sa oled seadnud vale eelduse. Lihtsal eeskätt tuleb tegeleda asjadega, mis aitavad kõige nõrgemaid ja meil on nii palju teisi olulisi asju tegemata.

IP: Kõigi probleemidega peab tegelema, muidugi. Liisa ei pea ka võtma kaitseiseseindit, kui tahab tegeleda perele ja lastega.

SN: Me ei saa eeldada, et ükskõik, kus enamus ja vähemused koos on, ei riiksaks vähemuse enamust ja enamus vähemust. Me ei tea lihtsalt veel, kuhu seda piiri tõmmata.

AR: Osale pensionäridest käivad lapsed näridele. Netikommentaatoritele tähendab kellegi emakssaamine, et too on lõdva püksikummiga.

SN: Pensionärid on ise ka vähemus.

AR: Lõpuks on kõik kuidagi vähemused, aga rasedaid me ei loobi kividega aga aruta, kas vanainimesi peaks Eestisse laskma.

IP: Solvamine suhtlemisviisina räägib halvast käitumiskultuurst, vähemuste teema on teine – kuidas me suhtume meist erinevasse. Nooremale põlvkonnale, võin oma poja põhjal öelda, ei ole see probleem, isegi kõneaine mitte. Suhtumine muutub juba seotõtu, et noored liiguvad maailmas ringi, ei pea teisi ohtlikuks, vaid näevad neis ennekõike ligimesi. Aga me peame ka vundamenti looma sallivusele.

IP: Sundament on ammu loodud, ei eksisteeri diskrimineerimist, ahistamist ega vägivalda vähemuste suhtes. Kõik nõudmised tuleb läbi kaaluda, aga kõik pole alati reaalsed. Riik ei saa indiviidi õnnetunde suurendamise nimel seadusi muuta.

IP: Aga kirik? Meil on Heino Nurga kirikust väljaheitmise juhtum.

AR: Kirik ei esinda avalikku arvamust. Aga meil ei astu isegi koguduseliikmed sellise samaga peale kirikust välja nagu Soomes.

SN: Need asjad paranevad ajaga. 200 aastat tagasi oli väga raske ka emadel, kel olid abieluvälised lapsed.

AR: No veel mõnikümnes aastat tagasi oli, ja riikides, kus on praegu juba homoabieliidud lubatud. Mujal käib mõtteviisi muutus kiiremini, niimeame seda siis arenguks või mandumiseks.

IP: Räägime faktipõhiselt, Eestis pole kümne aasta jooksul ühtki juhtumit, kus keegi oleks süüdi mõistetud teadlikult homole kallale tungimises selle pärast, et ta on homo. Muidugi võib kannatanu selle mainimata jätta.

SN: Mina tunnen inimesi, kes on just



Ühe koolikiusamise lugu

KADI JAANISOO, ERR

Koolikiusamine ei ole teismepõlve loomulik osa, vaid tragöödia, millest võivad jääda armid igaveseks. «Ma ei tahaks kooliaega üldse meenutada, aga see on mul tegelikult pidevalt meeles.» räägib 27-aastane Agnes. Tal ei ole kooliajast alles ühtegi fotot ega klassitunnistust. «Ma viskasin need ära. Ja ma viskasin ära ka kõik tunnistused. Ma ei taha neid aegu meenutada, sellepärast, et ma tean, et need nagu ei olegi ju tegelikult ... noh ... kui kõik oleks läinud teisiti.» Nende sõnadega kinnitub noore naise pilk tarduvalt vaibaservale. Veel praegu, üheksa aastat pärast keskkooli lõppu ei suuda 27-aastane tartlanna Agnes olla õnnelik. Ta tunneb end katkisenä ja ihuüks, ilma korraliku hariduse, töö, sõbra, pereliikme ja hea tuttavata. Selle põhjus on täiskasvanud inimese puhul ootamatu – koolivägivald. Täpsemini – siiani püsiv trauma koolivägivallast.

«Esimese asjana tuleb meelde, kuidas mind kiusati. Jope peideti ära ja kui ma selle üles leidsin, siis sinna peale oli sülitatud ja seal peal oli trambitud ... ja siis ... ja ... või siis enne tunni algust mind lükati ... noh. Laud lükati minu poole nii, et ma kukkusin selili ja kohutavalt häbi oli. Jah, kohutavalt häbi oli.» Vaadates seda pikkae tume date juustega suuresilmselt naist, tekib sõnuletamatu hirm. Hirm kuulda midagi veel tülgastavamalt.

«Või siis ükskord ma oleks seljaga kukkunud radiaatori konksu otsa. Mul üritati jalgu alt ära tõmmata. Ja sõbrapäevaks – see oli 8. klassis, kui kõigile tehti kaarte –, siis ka mulle tehti üks kaart ja sinna oli siis kirjutatud, et no mida siis mulle need ... mida mulle siis sooviti.» Mida sulle siis sooviti, küsin. «Head haisemist soovivad 8A klassi poisid.»

Noore naise jutt ja pilk on ebalevad, pikkae pausidega ja ainuõigeid sõnu otsiv. Justkui oleks tal tohutul hulgal infot, kuid miski ei lase sellel valla pääseda. Aga nüüd tagasi sõbrapäeva kaardi ja sealse «südamliku» soovi, «Head haisemist» juurde.

«No see ju tegelikult isegi võis nii

olla, sellepärast, et kodus ju ei olnud pesemisvõimalusi. Selleks, et ennast pesta, pidi pliiti kütma, et vannituba soojaks läheks, et sooja vett saaks.»

PÄASU POLNUD EI KODUS EGA KOOLIS

Viletsad pesemisvõimalused olid vaid pisike osa traagikast. Agnes kasvas pehmelt öeldes keerulistes kodustes tingimustes. Oma isa pole naine iial näinud. Ema andis ta 9-kuuselt vanavanematele kasvatada ja kaotas tütre vastu huvi. 20-aastase staažiga lastepsühhiaater Piret Visnapuu kinnitab, et tihti kannatavadki koolikiusamise all just need lapsed, kellel puudub kindel kodune tugi. Ja see on kurb.

«Tihti peale ta on tõesti laps, kellel seda kodust tuge on vähem. Kes on millegi poolest eripärane, aga pigem mitte niivõrd see eripära, kui just see, et tal ei ole seda enesekindlust, tal ei ole seda veendumust, et minu jaoks on maailmas ruumi, minu jaoks on maailmas kõik asjad olemas, minul läheb hästi. Et niisugune haavatud laps on ta sageli,» räägib Visnapuu.

Visnapuu näeb pidevalt lapsi, keda koolis tõrjutakse. Üldjuhul narritakse seda, kes millegi poolest erineb.

Traagiline on just see, et ohver on sunnitud päevast päeva minema tagasi kiusajate juurde, ehkki teab, mis teda ees ootab. Sarnast tunnet koges tihti ka Agnes.

«Ma mõtlesin, et ma ikka pean vastu ja küll see läheb mööda. Ja kõige rohkem ma tahtsin, et vanaema sellest teada ei saaks. Et igal juhul ma tahtsin varjata seda koduste eest, sest vanaema oli isegi vana ja haige ja ma ei tahtnud talle lisaprobleeme tekitada.»

Et vaimse ja füüsilise vägivalda eest põgeneda, vahetas tüdruk koguni kolm korda kooli – kuid tulutult. Kõige vastikum kiusuaeg, 5.–8. klass, jäid kõik esimesse kooli, mille nime me Agnese palvel ütle mata jätame. Täna seni mäletab ta kogu seda vastikust detailtselt.

«Mind tõugati, löödi jalaga, ka juhtmetega löödi. See asjade peitmine ja loopimine, see oli tavaline. Kõikvõimalikud igasugused jutud minu kohta. Mulle öeldi, et kõik poisid tulevad minu juurde koju, ukse taha vaa-

tama, kus ja kuidas ma elan. Ja ma kartsin, et äkki tulevadki. Ma olin kohutavalt hirmunud, ma vaatasin aknast, et ega kedagi ei tule, et kui nad tulevad, mis ma siis kodus ütlen. Sellise hirmu all elasin.»

Agnes räägib vaevukuuldaval häälel, et tal oli pidevalt enda pärast häbi. Ka lastepsühhiaatri sõnul on häbitunne üks kannatajate põhilisi tundmusi. «Ma ei oskagi seda seletada. Ma kõik vahetunnid istusin vatsus. Neljanda korruse vatsus, kuhu ma alati läksin, ja seal oli see kell ja täpselt sekund pealt ma teadsin, kunas ma pean välja minema, et jõuaks klassiruumi õpetajaga enam-vähem samal ajal.»

ÕPETAJAD EI TAHTNUD KIUAMIST NÄHA

Kogu seda jõledust kuulates tekib ilmselt põhjendatud küsimus, et kas Agnesel oli üldse keegi, kes teda kaitsnuks, ära kuulanuks või tema eest väljaga astunuks? Ja niipea kui olin selle küsimuse üle huulte lasknud, mõistsin selle tobedust.

«Ei. Mitte keegi. Ja ma uskusin, et ka õpetajad ei tea seda. Kui minu asju loobiti laua pealt maha, siis õpetajad lihtsalt vaikides võtsid asjad üles. Nad kas siis ei öelnud midagi või ütlesid, et nii ei tohi, niimoodi hästi leebelt. Mulle isegi tundus vist, et nii peabki olema, sest ma arvasin, et õpetajad ei tea.»

Kiusamine Eestis

Poolltel lastest depressioon, kolmandik-ku kiusatakse

- 15-aastastest tüdrukutest pooled on kannatanud depressiooni all. Poiste hulgas on depressiooni kogenud kolmandik.
- 13-aastastest poistest 40% ja tüdrukutest 30% on kiusatud viimase aasta jooksul vähemalt korra.
- Iga teine laps on vähemalt korra elus olnud kiusaja rollis.
- Need arvud ei ole aastatega märkimisväärselt vähenenud.

Allikad: TÜ õigusinstituut, lastekaitse liit, statistikaamet

Kuid see oli puhas meelepete. Loomulikult nad teadsid, pidid ju ometi teadma! Või, kas ikka teadsid?

«Loomulikult nad nägid, mis klassis toimus. Mind saadeti ka psühholoogi juurde. Alles 8. klassi lõpus ühes tunnis kutsus klassijuhataja mu klassist välja, ütles, et teised õpetajad on sinu pärast mures, et sul on hinded halvad, et mis lahti on, et sa peaksid minema psühholoogi juurde. Ja ma läksin. Psühholoog esitas küsimusi, et kuidas sa teistega läbi saad ja kes on sinu sõbrad. Ja ma ütlesin, et mul on sõbrad ja ma valetasin psühholoogile. Ma ei tahtnud, et ka tema teada saaks.»

Nüüd, üle kümne aasta hiljem, ei süüdistata naine jõhkruks otseselt kedagi, isegi kui see oleks põhjendatud. Ta on lihtsalt kurb ning küsib, et miks ometi ükski täiskasvanu mitte midagi ette ei võtnud.

«No klassijuhataja oleks ju võinud...» Toas tekib pikk mõtlik paus. «Mõni õpetaja ikka ju oleks võinud minuga rääkida. Klassijuhataja oleks võinud omavahel rääkida, koju helistada. Siis, kui ei olnud veel hilja, või siis, kui ta nägi, et ... no õpetaja nägi, et klassis midagi viltu läheb.» Agnese silmanurk tekib väreleval pisar, mida naine võideldes tagasi hoiab. «No oleks võinud ju see kohe... No mõni õpetaja suudab narmimise kohe alguses lõpetada. On ka selliseid õpetajaid.»

Kuiagi Agnes ise oma klassikaaslaste ja õpetajate edasisest saatusest midagi ei tea, õnnestus siiski leida üles neiu klassijuhataja, kes mäletab, et Agnes oli üksik ja tõrjutud, kuid kiusamise tõdust õpetaja ei tajunud. Kuuldes noore naise kurvast saatusest, kahetseb klassijuhataja seda sügavalt. Kuid nagu ütleb kõnekäänd – pärast on targad kõik. Selliseid asju tuleb märgata kohe ja nendega tegeleda kohe. Vastasel juhul võib asi lõppeda veel traagilisemalt kui Agnese lugu, nendib Visnapuu.

«Tegelikult ju saab iga täiskasvanud inimene, kes lastega terve pika päeva koos on, märgata. Ja väga oluline on, et ta tööpoolest märkab ja tähele paneb, kui kellegi on raske. Ka on juhtunud midagi koolis või on ta oma mured kodust kaasa toonud – see ei olegi nii tähtis. Tähtis on, et tekib komme hoolida, tähele panna ja asjaga tegeleda deli-

kaatselt, viisakalt. Niimoodi, et see abipakkumine ei oleks omakorda nagu alavääristav. Need on need põhiküsimused, aga tegelikult aidata saab iga täiskasvanu väikeseid lapsi, ja suuri noorukeid täpselt samamoodi.»

KIUAMISE JÄLJED PÜSIVAD SIANI

Kuulates nii psühhiaatri kui Agnese juttu, tekib üks kole ja vastik küsimus, mida ma ei saa küsimata jätta, nimelt: kas see noor ja kena naine on enda vastu kordagi ka kätt tõstnud või vähemasti mõelnud, et ei taha kiusamise tõttu enam elada?

«Mõtlesin. Aga ühtegi, ühtegi enesetapukatset ma teinud ei ole. Pigem mul olid narmimise ajal unistused, mille peale ma mõtlesin, ja need aitasid mul ka sellega paremini toime tulla. Ja kooliajast mäletan ma veel ka seda, et see energia, mis oleks võinud minna õppimise peale, see läks sellele, et suuta üldse seal koolis olla, et seal vastu pidada.»

Naine mäletab, et käis ka tihti kooliarsti juures ning palus end kõhu- või peavaluga koju saata. Professionaalset abi otsis aga naine alles kaks aastat pärast kooli lõppu, 20-aastaselt. Psühhiaater diagnoosis kohe aastaid süvenenud seisundi – raske korduva depressiooni. Ja kuigi pole täpselt statistikat, kui palju koolikiusamise ohvreid Eestis tegelikult on, on sellised diagnoosid Visnapuu sõnul siiski õnneks veel suhteliselt harvad. Neid, kellel on kooliajal tulnud ette vaid mõningaid seiku, kus kott või püksid märjatu, jope ära peideti või seljataga narriti, leidub ilmselt igas klassis mitu.

Agnes oli aga paraku see, keda millegi poolest teistest liiga erinevaks peeti ja seetõttu ka süstemaatiliselt ja aegsasti tabanti. Mistõttu on tema lugu üks markantsemaid, kus koolikiusamise ja koduste puudulike elutingimuste koostul arenes naisel välja karm diagnoos – raske korduv depressioon. Praeguseks pole naine sellest küll veel paranenud, kuid pole ka lootust kaotatud.

«Ma mõtlesin, ma olen selle peale mõelnud nii palju kordi, ka narmimise ajal. Ma ikkagi siiani loodan, et kümne aasta pärast on kõik korras ja ma olen terve.»

«Topeltstandardeid ei tohi olla!»

ARO VELMET

Soome välisminister Alexander Stubb Euroopa Liidust, inimõigustest ja LGBT-aktivismist.

Te ei vasta just tüüpilise geiõiguslaste stereotüübile...

Miks mitte?

Noh, alustuseks kuulute te parementsentristlikkuse erakonda.

Teate, maailmas on väga erinevaid liberalismi ja parementsentrismi vorme. Tänapäeval on inimesi väga raske niimoodi lahterdada. Minu jaoks ei välista parementsentrism ja LGBT-õigused üksteist mitte mingil moel. Pigem vastupidi, minu jaoks on küsimus inimeste põhiõigustes ja sallivuses, ei midagi vähemat ega enamat.

Siiski, kuidas te sattusite Euroopa Parlamendis just nimelt LGBT-õiguste toetusrühma?

Ma olen alati huvitunud rahvusvahelistest suhetest ning selle kaudu jõudsin ka inimõiguste küsimuseni. Mulle tundus, et [LGBT-õiguste toetusgrupp] oli hea viis, kuidas neid küsimusi mõjutada, ning kui mõned toetusgrupi liikmed küsisid mu käest, kas ma tahaks toetusrühmaga ühineda, nõustusin hea meelega. Ma leidsin, et see oli hea ja õiglane eesmärk.

Miks just LGBT-õigused, inimõigustega on probleeme ju ka paljudes teistes valdkondades – rassism, puuetega inimeste õigused jne.

Ma olen algusest peale arvanud, et kõigi nende küsimustega tuleb tegeleda. Üldiselt ma ei võta endale palju liisatulesandeid, mu enda tööülesanded on piisavalt koormavad. Lisaks tundsin, et sel ajal polnud Euroopa Liidus veel piisavalt seadusi, või vähemalt piisavalt laiu seadusi, mis seda teemat kaitsaks.

Eks teil ole õigus ka, traditsioonilistes parementsentristlikes erakondades ei ole eriti palju inimesi, kes tegutsesid LGBT-õiguste vallas. Mulle tundus, et saaksin liberaalse paremerakonna liikmena selle koha täita. Muidugi, meie parementsentristlik erakond siin Soomes on veidi erinev ja tõenäoliselt kuradi palju liberaalsem kui enamikus Euroopa riikides...

Kui raske oli nende teemadega Euroopa Parlamendis tegeleda? Seal on ometi ju riike, alates Hollandist, kus geiabielu on legaliseeritud, ja lõpetades Leeduga, kus hiljuti keelustati «homopropaganda».

Ega see pole kunagi lihtne, ja palju-de inimeste jaoks on sellised teemad eetikaküsimused, mistõttu suhtutakse neisse küllaltki kategooriliselt. Minu jaoks on need teemad tööpoolest südametunnistuse küsimused, aga eelkõige puudutavad need teemad inimvääriskust ja põhilisi inimõigusi – kõik inimesed loodi võrdsetena ja seetõttu peaksid neil olema ka võrdsed õigused ja võrdsed võimalused. Neid ei tohiks seksuaalse orientatsiooni põhjal diskrimineerida, olgu see orientatsioon siis homo-, bi- või transseksuaalne. Selle suhtumisega ma Euroopa Parlamenti läksingi.

Minu jaoks põhineb Euroopa Liit eelkõige väärtustel ning kui liidus on riike, kelle jaoks need väärtused on problemaatilised, tuleb sellega lihtsalt rohkem tööd teha.

Mis laadi tööd Euroopa Liit neis küsimustes tegi, kui te Euroopa Parlamendi saadik olite?

Kummalisel kombel oli sel ajal Euroopa Liidu justitsi- ja siseasjade volinik Franco Frattini ja me töötasime koos diskrimineerimisvastaste direktiivide kallal. Ma väidan, et vähemalt nende direktiivide läbisurumisel mängis Euroopa Parlament võtmerolli, ka [Euroopa Komisjoni presidendil] Barrosoaga olid meil tihedad suhted, kuigi ma pole kindel, mis seisus asjad praegu on.

Elulugu:

Alexander Stubb

- Sündinud 1. aprillil 1968
- Abielus Suzanne Innes-Stubbiga, kaks last
- Õppinud Furmani ülikoolis USAs, Sorbonne'i ülikoolis Prantsusmaal, Euroopa Kolledžis Belgias ja Londoni Majanduskoolis Suurbritannias
- 2000–2007 Euroopa Kolledži külalisprofessor
- 2004–2008 Euroopa Parlamendi liige
- 2008– ... Soome välisminister

Kas Euroopa Parlamendi suhtumine geiõiguste teemasse erines kuidagi üldisest foonist Soomes või olid need kogemused võrreldavad?

Olid võrreldavad küll, kuigi Euroopa Parlamendis oli mõnevõrra rohkem konservatiivsust. Kui täiesti aus olla, siis Euroopa Parlamendis tundub olevat teatav usuline rajajoon, tugevalt katoliiklikud riigid ausalt öeldes ei ole väga avatud üksikõik missugustele homoseksuaalsusega seotud teemadele, samas kui luterlikud maad, mis üldiselt on ehk veidi agnostilisemad, olid ka liberaalsemad.

Soomes võib-olla tekitaks geiabielu seadustamine mingisugust debatti, aga võrdsete õiguste tagamine geidele ja lesbidele või nende partnerluse seadustamine ei tekit mingeid küsimusi.

Iroonia on muidugi selles, et just katoliiklik Hispaania seadustas hiljuti geiabielu.

Tõsi, hea tähelepanek. Tundub, et mõned riigid lihtsalt ei jõua järele neis küsimustes, muud midagi.

Kas siis võib loota, et ajapikku need mahajäävad riigid lihtsalt jõuavad järele?

Ma loodan küll, aga see ei tähenda, et selle kallal ei peaks töötama. Ma olen alati arvanud, et kui Euroopa Liit tahab olla inimõiguste tagaja maailmas, peab ta enda tagahoov korras olema. See tähendab, et Euroopas peab kõikide inimeste võrdsus olema täielikult tagatud. Topeltstandardeid ei tohi olla.

«Eelkõige puudutavad need teemad inimvääriskust ja põhilisi inimõigusi.»

Siin uutes ELi riikides tundub muidugi paljudele, et LGBT-õiguste laadsed teemad on rikka Euroopa pseudoprobleemid, mida meile siin pähe määratakse. Et kui Euroopa Liidu raha ei oleks, siis keegi sellega ka ei tegeleks.

Ma ei saa sellega nõustuda, loomulikult olen ma diferentseeritud integratsiooni suur fänn, ma kirjutasin sellest isegi oma doktoritöö, aga siiski pean rõhutama, et Euroopa Liit põhineb väärtustel ning kui liidus on õiguskeskkond, mis ühel või teisel moel neid väärtusi kannab. Seda peavad austama kõik ELi liikmesriigid.

Samas ma loodan, et sotsiaalses sfääris see küsimus muutub aegamisise. Uus põlvkond tuleb peale ja nad on nende küsimustega juba harjunud. Tuleb ainult aega anda.

Lõpetuseks: kui võrd on LGBT-õigustega tegelemine teie enda reputatsiooni mõjutanud? Ikkagi suhteliselt vastuoluline teema.

Ma tõesti ei tea ja ausalt öeldes, mind ei tõesti ei huvita. Ma ise hoolin neist küsimustest väga ja kui see kellelegi ei meeldi, siis talle ei meeldi, kui meeldib, siis seda parem.



«Kuulge, aga teeks ka Pride'i?»

LISETTE KAMPUS

Tallinna Pride'i kaaskorraldaja 2004–2007

Neli aastat tagasi viimast korda toimunud Tallinn Pride'i ürituste sünniloost pole ise-gi «meie» kogukonnale ülemäära palju teada. Nõnda siis alustangi agusihvakliku ülestunnistusega.

Et kõik ausalt ära rääkida, nagu oli, pean alustama sellest õhtust, kui mina, Krissu ja veel mõned istusime Nokus ja rääkisime juttu. Alanud oli aasta 2004. Igatahes, ja ma olen selles sada protsenti kindel, oli see Krissu, kes mingil arusaamatul põhjusel ühel hetkel küsis, et mis me siis arvame, kas teeks ka Pride'i? Tagantjärele meenub, et ot-sus oli konsensuslik «jah».

Nii juhtuski, et kord Kalamaja korteris, kord Kristi-ne korteris ja mõnikord legendaarses X-baaris sai paika pandud, et aasta varem toimunud väiksemale ja kogukonnasisesemale suvisele kultuuripäevale võtame see-kord ette läänemaailma tuntuima LGBT (lesbide, geide, bi- ja transinimeste) õiguste sümboli Pride-rongkäigu korraldamise Tallinnas.

PRIDE – MIS SEE ON?

Nüüd, seitse aastat hiljem mõistan, et unustasime avalikkusele selgitada, miks selline üritus geiliikumise sümboliks on saanud ning miks me tahtsime midagi taolist ka Eestis ette võtta.

Pride-rongkäikudele panid alguse New Yorgi populaar-se geibaari Stonewall 1969. aasta vägivaldse kokkupõr-ke kogukonna ja politseipatrullide vahel. Konflikt oli õhus kaua. Politseireidid geibaaridesse eesmärgiga peksta ja vahistada polnud midagi ebatavalist. Ühel suvisel varahom-mikul madapäise lõhkes ning Christopher Streeti asuva Sto-newalli külastajad hakkasid vastu. Nii, nagu oli tehtud nei-le – vägivaldaga. See ei õigusta sääraseid kokkupõrkeid, ent paneb tõdemä, et ühiskonnas on teemasid, mille puhul ei saa oodata, kuni «ollakse valmis». Siis võib juba hilja olla.

Igal juhul kogunesid just selle traagilise õhtu mälestu-seks veel mitu õhtut järjest tuhanded inimesed Christo-pher Streetile, avaldama meelt vägivalda ja sotsiaalse tõrjutuse vastu.

STONEWALLIST RAEKOJA PLATSINI

Meie, kes me tol õhtul Tallinnas hubase kohvilaua taga istusime ja maailma asju arutasime, arvasime, et äkki on nüüd ka Eesti LGBT-kogukond valmis end natukenegi näitama. Ütlema, et meid ei ole kümme ega sada, vaid erinevate statistiliste näitajate põhjal 4–7% elanikkonnast. Siin väikeses põhjala riigis tähendab see kümneid tuhan-deid inimesi. Igauks neist kellegi poeg, tütar, õde, vend, sõber või kolleeg.

Eesmärk ei olnud korraldada midagi suurejoonelist – tahtsime lihtsalt, et kokku tuleks mingisugune kriitiline hulk inimesi, kes kõnnivad läbi vanalinna, teadvustades nõnda avalikkust oma olemasolust ning julgustades üht-lasi ka sügaval kapis elavaid inimesi, et nad ei ole ükski.

Lootsime, et julgemaid võiks olla nii saja ringis. Ega me suurt rohkemale ei mõelnudki. Mäletan, kuidas enne rong-käigu algust käisime ikka iga paari minuti tagant kontrolli-mas, kas on ometi see sada täis. Pool tundi oli aega ja tu-li tunnistada, et rahvast oli pigem poolesaja ringis. Viisteist minutit hiljem ei suutnud keegi meist avanevat vaatepilti uskuda. Sauna tänav oli inimesi tuubil täis. Vikerkaarelip-pe oli mitukümmend ja inimesed naeratasid.

Sel hetkel sain aru, et niisugused rongkäigud võivad paljudele tunduda mitte just kõige mõistlikumad vahen-did sallivuse edendamiseks, kuid sama palju on ka neid, kes seda toetavad. Nõnda siis ei ole ehk päris paslik hin-nas, kas tegime need neli Tallinna Pride'i õigesti või va-lesti, oli see hea või halb. See lihtsalt oli. Ja sellel hetkel parim, mida oskasime teha.

PROOVIME TEISTMOODI

Esimesel Pride-rongkäigul osales üle 700 inimese, järg-mistel aastatel aga järjest vähem ning kui 2007. aasta Pri-de tõi kaasa vägivaldse rünnaku rongkäiguse osalenute vastu, otsustasime, et Eestis on Pride'i korraldamine niisugusel kujul veel mõeldamatu.

Samas, eesmärk LGBT teemad avalikkuses vähemalt kordki aasta jooksul teravalt tähelepanu alla tuua oli saa-vutatud. Seega võisime tegelema hakata sisulisema töö-ga. Nii läkski, et Pride'i üritustest loobuti ning meie väi-kene aktiiv liikus igakülsa edasi oma tegemiste juurde.

Sel aastal korraldab organisatsioon Eesti Gei Noored Pride'i asemel hoopis teistsuguse ideega ürituse – nädala-pikkuse kultuurifestivali, mille lõpetab vabaõhukontsert Rotermanni väljakul. LGBT-kogukonna toetuseks esine-vad mitmed Eesti artistid, kes tulevad «kapist välja» ja an-navad edasi sõnumi, kuidas pole tarvis vastandumist meie-nemad skaalal ning et üksteisemõistmine ja vastastikune austus on iga kell parem valik kui sallimatus ja viha.



2010. aasta Londoni Pride oli Suurbritannia suurim vabaõhuüritus, mida külastas üle 1 miljoni inimese. FOTO: PRIDE LONDON / ONE SUNNY DAY



2005. aastal leidis inimesi, kes ei pidanud paljuks Varssavi Pride'il osalejaid happepommidega ähvardada. FOTO: ZGRYW / FLICKR

Kommentaariid kampaniale «Erinevus rikastab»



ASKO KÜNNAP
reklaamionu

Võtan arvata «Erinevus rikastab» tee-mal eelkõige välimedea kampania põhjal. See kõnetas tänavatasandil meid kõiki – koolilapsest naabrimemme-ni ja sotsioloogiaprofessorist suvalise jom-mini.

Enda pikajaline kogemus sotsiaalkam-paaniatega (teemadeks näiteks HIV-en-netus ning alkoholi liigtarbimine) on näi-danud, et ilu ei päästa maailma. Paraku. Sõnum tuleb pakendada sihipäraselt jõhkrasse ja otsekohesesse vormistusse või siis üldse pakendamata jätta – kõnel-da nii lihtsalt ja selgelt kui võimalik. Ainult asjast. Sarnasusele vaatamata ei ole reklaam siiski meelelahutus.

Kindlasti oli kampaniast kasu ühiskon-na teavitamise osas. Ometi tuleb ühis-kondlikku suhtumist muuta just nimelt üldsuse tasandil.

Individualistidest metslased, nagu me oleme, leiame me igauks oma urus enda eelarvamustele ja kiiksudele sada usuta-vat põhjendust, aga kogukonna ees pude-neb enamik neist koost ja muutub naeru-väärseks.

Seega: kampania peab tekitama ühis-kondlikku arutelu, mis kõnealuse kam-paania lahenduse puhul jäi pea olema-ta nii lihtsalt ja selgelt kui võimalik. Ainalt asjast. Sarnasusele vaatamata ei ole reklaam siiski meelelahutus.

Edaspidi tuleks minna olukorra mar-keerimiselt probleemi juurte juurde. Lei-da enamuse ühisinimetaja sellele ja tõsta see läbi kavala püstituse või utreeringu ühiskonna teadvusesse, avaliku arutelu objektiks.

Ignorantset ja reklaamsõnumite vastu järjest immuunsemaks muutuvat siht-auditooriumi ei õnnestu enam kaasa mõt-lema mängitada või naljatada, nad tuleb kaasa mõtlema sundida! Olgu siis mõju-tusvahenditeks ehmatus, kainestav argu-ment või korralik sööt ja hariv konks. Võib proovida ka erinevaid lähenemisi kokku-miksituna või vaheldumisi – erinevus ri-kastab!



LIISA PAST
kommunikat-sioonikonsultant ja koolitaja

See, et «Erinevus rikastab» on ühis-konnas vastukaja ja ka kriitikat saan-nud, näitab, et midagi tehti õigesti. On leitud viis saada tähelepanu, asutud looma dissonantsi ühiskonna arvamus-tesse ja väärtushinnangutesse. Selline ebakõla on aga esimene samm mõistmi-se teel. Seda, kas valitud vahendid, ka-nalid ja sõnumid ka kampania üllast eesmärki täidavad, saame hinnata vaid pädevate uuringute pealt.

Sotsiaalreklaamid ja meediakampaaniad – nagu näiteks seesama leht, Pride-üritused või USA videoläkituste kam-paania «It gets better» – on vahendid. Need on vaid tööriistad avatuma, erinevusi aus-

tava ühiskonna ehitamiseks. Seega on kü-simus selles, kas meediakampaniad teen-ivad oma lõppeesmärki, kas need loo-vad ühiskonda, millise eest seisavad. Paraku võib kõrvaltvaatajatele selline kampaniaavormis aktivism näida getos-tumisenä. Kergesti võib keskmiselt kõva peaga kodanikule tunduda, et vähemuste õigustest on piisav hoolida ühel kuul, kui tänaval on sellekohased plakatid. Ainult kampaniatele keskendumine loob mul-je, nagu olekski tegemist mingi korduva, kuid mitte väga sagedase teemaga.

Seetõttu on oluline, et töö kõigi inim-õiguste kaitsmisega Eesti ühiskonnas – mitte ainult seksuaalsuse ja sooga seo-

tute – peab olema järjepidev ja alatine. Et vihakõne saaks alati negatiivse tagasisi-de. Et toimetajad saaksid sadu reaktisio-ne nii tasakaalustatud kui ka täiesti kii-vakiskuvate lugude eest. Et vihkajale an-taks selgelt märku – see ei ole OK.

On vaja, et toimuksid festivalid ja kul-tuuriüritused. Kuid sama palju on vaja se-da, et tegutsetaks iga päev, sest nii nagu identiteet ei ole midagi, mis pidupaeval märgina rinda või pintsakuna selga tõm-matakse, ei ole seda ka mõnel identitee-dimääraral põhinev aktivism, saati siis veel võrdsete inimõiguste eest seismine. Mudeleid on maailm täis ameeriklaste Stonewallist kuni GLAADini.



Reykjaviki Pride võib uhkustada sellega, et toimub ainsas maailma riigis, mille riigipea – Is-landi peaminister Jóhanna Sigurðardóttir – on avalikult gei. FOTO: FAIRYBOY LUMIERE / FLICKR



Stockholmi Pride'il on tavaline näha marssimas geipoliitseinnikke ja geisõjaväelasi. FOTO: STAFFAN EKSTRAND



Viimati toimus Pride Tallinnas 2007. aastal. FOTO: ILGA EUROPE

Kõik ei lähe paremaks

ALEC WEBLEY, Londoni Majanduskooli juuramagistrant

Üks paljudest müütidest, mida levitatakse seoses viimastel aastatel aset leidnud geinoorte enesetappudega, on, et nende surmade põhjuseks oli homfoobia. Ent homfoobia ei ole probleem. Problem on kiusamine.

See pole puhtalt semantiline erinevus. Homfoobia pole ei tingimus ega piisav põhjus selliseks kiusamiseks, mis sunnib kedagi oma elu võtma. Selleks, et olla julm seksuaalvähemuste vastu, tuleb esmalt osata olla lihtsalt julm. Billy Lucast, kes tappis end eelmise aasta 9. sep-tembril, kiusati halastamatult, sest ta oli kuulu järgi gei. Ometi ei olnud ta kapist väljas. Seda polnud vaja, piisas sellest, et ta oli erinev.

Ometigi on rahvusvahelises meedias saanud kiusami-sest «geide probleem». Billy Lucase juhtum näitab, et see pole kaugeltki tõsi. Problem on selles, et me pole suut-nud õpetada oma lastele põhilisi väärtusi ja sündsustun-net juba varajases eas, ning sellepärast kannatavad kõik – heterod, geid ja teised.

ÜLERIIKLIK KIUAMISVASTANE KAMPAANIA

Kiusamise tõttu enesetapu sooritanud noorte toetuseks algatati USA-s üleriiklik kampania, kus avaliku elu tege-lased ja teised salvestavad kiusatavatele (ja eeldatavalt ho-moseksuaalsetele) noortele sõnumeid, kus kinnitavad, et «kõik läheb paremaks».

Neid videoläkitusi on YouTube'is üleval nüüdseks tu-handeid, sealhulgas ka näiteks president Barack Obama pöördumine. Ülikoolis või vähemalt töökohal – lühidalt, niipea kui keskool on läbi – saab kiusamine nende sõ-nul otsa. See on tööpoolest südantsoojendav sõnum. Kah-ju ainult, et see pole tõsi. Kõik ei lähe paremaks.

KAASTUNDEST HOOLIMATA KARM REAALSUS

Ülikoolis ei lähe paremaks. Tyler Clementi oli Rutgersi Ülikooli tudeng – mis pole kindlasti just homfoobia kants – ning ta tappis ennast kuna tema toakaaslane kiu-sas teda korduvalt interneti kaudu. Nagu Lucasegi puhul, ei suutnud ülikool Clementi kiusamist õigel ajal märgata ega sellele lõppu teha. See on ülikool ja see ei ole pa-rem.

Töö juureski ei lähe kõik paremaks. Gina Vega ja De-b-ra Comer kirjutasid 2005. aastal ajakirjas Journal of Bu-siness Ethics, et tööalane kiusamine «toodab toksilist töö-keskkonda ja halvab organisatsioonide tootlikkust», ent on sellest hoolimata USA-s «erakordselt tavaline». Teine uuring väitis, et kuni kaks kolmandikku töötajatest koge-vad või näevad tööalast kiusamist. Oleme nüüd ülikoo-list väljas ja ometi pole kõik paremaks läinud.

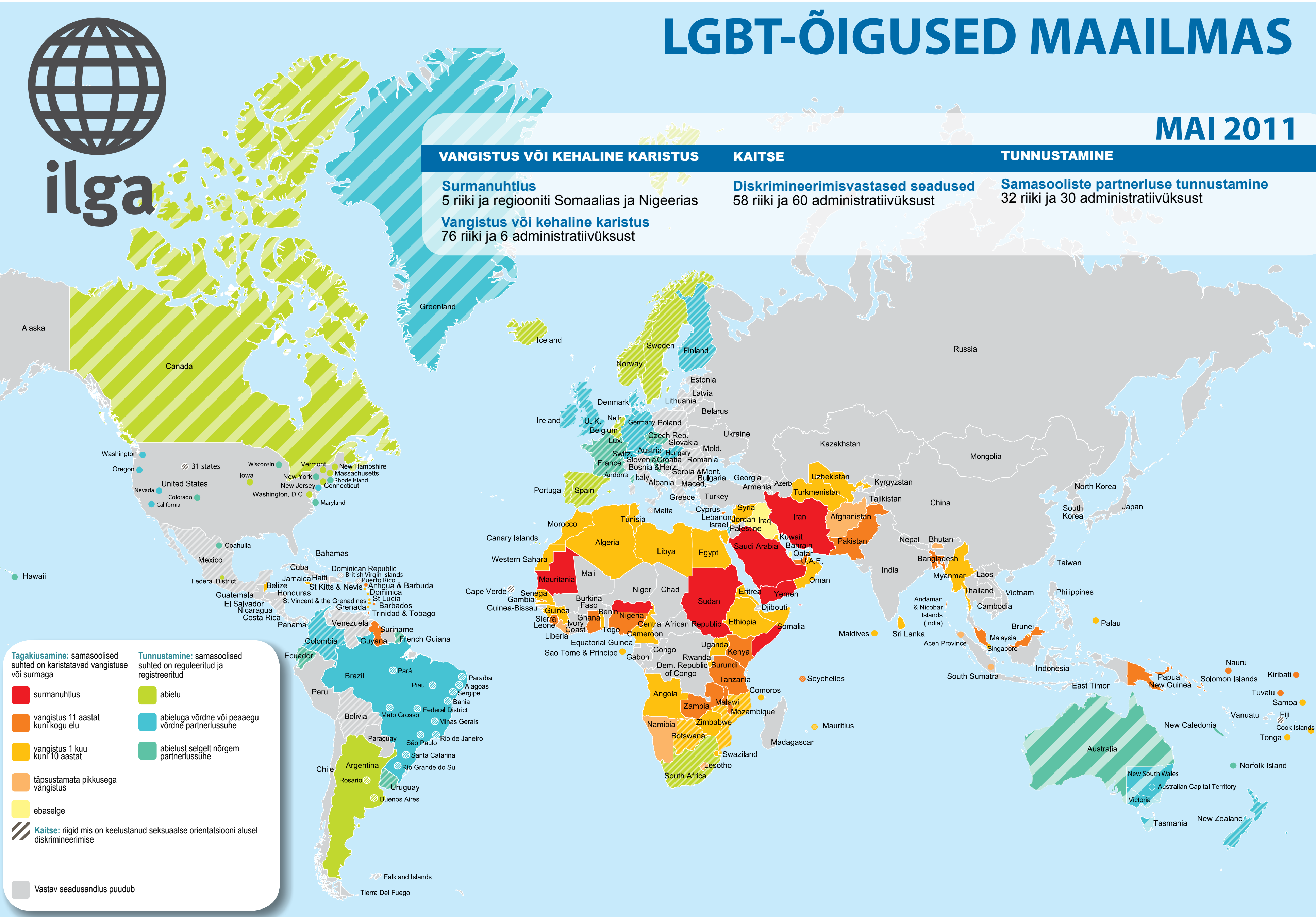
Mind, austraallast, kiusati pidevalt nii põhikoolis kui ka keskkoolis – mitte nii hullusti kui suitsiidiohvreid, kuid pilt oli sarnane, kuigi värvid tuhmimad. Ma jäin ellu, ent tulin Pennsylvania Ülikooli selge ootusega, et kõik läheb paremaks. Paljus läkski kõik paremaks, ent kiusamine jätk-us – e-posti teel, tekstisõnumite teel, teeseldes, et nii ongi normaalne. Ja need silmatorkamatud tudengid, ke-da on retsitud, ignoreeritud seetõttu, et nad pole popu-larsed, kellest on räägitud halbu kuulujutte või keda on reedetud, ühinevad minuga väites, et kui see on «parem», siis peavad asjad kiiresti veelgi paremaks minema.

Kiusamine on kõikjal. See ei tunne usku, rassi, sek-suaalset orientatsiooni ega geograafiat – need on vaid va-bandused, millega kiusamist õigustatakse. Kiusamine ei lõpe, kui öelda ohvritele, et «kõik läheb paremaks». See kõlab öönsalt, kuniks kaitsitud rünnatakse USA-s nii koolis, ülikoolis kui ka töö juures. Kõik läheb paremaks ainult siis, kui me ise selleks midagi ära teeme.

President Obama: It Gets Better



«It Gets Better» kampania raames postitas YouTube'is oma läkituse ka USA president Barack Obama. FOTO: REPRO



Kuidas geiabelust sai inimõigus

ARO VELMET

Väljaspool California osariiki USAs ei ütle termin «Propositsioon 8» paljudele ilmselt midagi. Mõni kindlasti peab seda uue ulme-filmi pealkirjaks. Ometi on just see tehnilise nimega seadusemuudatus leidnud viimase aasta jooksul laia kajastamist nii USA kui ka maailma pressis.

On ka põhjust – tegu on aktiga, mille California ülemkohus eelmise aasta suvel põhiseadust eiravaks kuulutas ning mis tähistab märgiliselt uut lähenemist geiõigustele poliitika-tandril.

Lugu algas 2008. aasta kevadel, kui California konservatiivid hakkasid nõudma osariigi põhiseaduse muutmist. Konkreetselt taheti seadusesse lisada lause, mille kohaselt «tunnistaks California osariik ainult abielu, mis on sõlmitud mehe ja naise vahel».

Taustaks olgu öeldud, et tsiviil-partnerlus on geipaaridel lubatud enamikus USA osariikides, ka Californias. Niisiis polnud küsimus selles, nagu poleks geipaaridel Californias üldse mingit õigust seaduslikule kooselule, vaid lihtsalt kristlikud konservatiivid ei tahtnud anda geipartnerlusele sama kaalu nagu traditsioonilisele abielule.

Põhjendused olid tuttavad: geiabelude lubamine vähendaks traditsioonilise abielu pühadust ja ühiskondlikku rolli, peremu-delitest rääkimata. Mida mõleksid lapsed, kui neile juba imikueast sisendada, et traditsiooniline abielu on vaid üks paljudest kooselumudelitest? Tolerants on tore asi küll, aga vähemused peavad siiski austama enamuse arvamust ja nii edasi.

Lisaks tekitasid erinevad kristlik-konservatiivsed organisatsioonid hulgaliselt moraalset paanikat – homoseksuaalsus on patt, see võib olla nakkav ning esindab lodevat eluviisi.

Saabusid 2008. aasta valimised ning lisaks kahele presidendikandidaadile kanti Californias valimisedele ka Propositsioon 8. Napi, vaid kaheprotsendise häälteenamusega võeti põhiseadusemuudatus vastu.

Kuid sellega võitlus alles algas. 2009. aasta kevadel kaebasid Kristin Perry ja Sandra Steir kohtusse California osariigi kuberner Arnold Schwarzeneggeri, kuna kohalik ametnik keeldus neile abielulitsentsi väljastamast. Järgnes kohtuprotsess, mille materjale kasutatakse ülikoolides konstitutsioonilise õiguse loengutes juba praegu.

Hagejad väitsid esiteks, et seksuaalse orientatsiooni põhjal diskrimineerimine on irratsionaalne ja seega põhjendamatu. Teiseks väideti, et samasooliste abielu legaliseerimine ei mõjuta kuidagi viisi heteroseksuaalse kooselu kvaliteeti, mistõttu ei ole põhjendatud riigi sekkumine ühe inimgrupi eraeludesse.

Kohtus tunnistanud eksperdid – perekonnateadlased, bioloogid, geneetikud ja sotsioloogid – kinnitasid ühemõtteliselt: samasoolistes peredes üles kasvanud lapsed ei erine millegi poolest heteroseksuaalsete abieludes kasvanud lastest, rääkimata sellest, et nad kahjustaksid kuidagi tavalise abielu jätkusuutlikkust.

Meie vaatepunktist ilmselt kõige huvitavam oli aga kohtu otsus käsitleda «abielu» kõige laiemalt kui «kahe inimese armastuse ja pühendumuse kõrgeimat kultuuriliselt tunnustatud väljendust». Eraldi rõhutati, et õigusriigi seisukohast ei ole mingit tähtsust, kas abielust sünib järelkasvu või mitte.

Tõepoolest, viljatutel paaridel riik ju abiellumist ei keela. Seega tähendaks geiabelu keelamine riiklikul tasandil ühtlasi ka traditsiooniliste soorollide põlistamist. Sest mis on need ülesanded, peale soojätkamise, milleks on ühes abielus tingimata vastassoost partnerit tarvis? Pesu pesemine? Auto parandamine? Kuskil pubis istudes võib selliseid arvamusihk mõista, ent riiklikul tasandil, kus põhiväärtusteks on vabadus, võrdsus ja õigus õnnele, ei saa selliseid soostereotüüpe taluda, kõlas California ülemkohtu järeldus.

Nii otsustatigi, et geiabelu välistav Propositsioon 8 on vastuolus USA põhiseaduse 14. parandusega, mis kuulutab kõik inimesed seaduse ees võrdseks. Kindlasti pole lugu sellega lõppenud, sest avaldused otsuse edasi kaebamiseks on juba sisse antud.

Ent oluline muutus on juba toiminud: ameeriklased on mõistnud, et geiabelu ei ole küsimus, mille võiks panna rahvahäletusele, samuti nagu ei panda häletusele soolist võrdõigusslikkust, õigust ausale kohtuprotsessile ega teisi inimõigusi. Sellest on aru saanud ka USA elanikud, sest CNNi tellitud uuring näitas tänava aprillis esimest korda, et enamik ameeriklasi toetab samasooliste abielu.

Mis on need ülesanded, peale soojätkamise, milleks on ühes abielus tingimata vastassoost partnerit tarvis? Pesu pesemine? Auto parandamine? Riiklikul tasandil ei saa selliseid soostereotüüpe taluda.

Tšehhi Vabariik nõudis eelmisel aastal homoseksuaalsetelt asüülitaoletajelt oma seksuaalse identiteedi tõestamist. Inimesed, kes palusid asüüli, kuna neid diskrimineeriti nende orien-

tatsiooni tõttu nende kodumaal, pidid laskma ennast ühendada aparatuuriga, mis mõõtis vere hulka peenises. Samal ajal pidid põgenikud vaatama heteroseksuaalset pornograafiat.

Kes testi ei läbinud, asüüli ei saanud. Inimõiguste organisatsioonid üle kogu maailma kritiseerisid jõuliselt Tšehhi Vabariigi poliitikat, kuna see rikkus inimeste õigust eraelule.

Pärast kolm aastat kestnud vaidlusi, kümneid proteste lääneriikidelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt ning avalikke meeleavaldusi teistes riikides ei seadustanud **Uganda** mais homoseksuaalsuse karistamist surmanuhtlusega.

Samas jätkub seaduseelnõu menetlemine, millega kriminaliseeritaks homoseksuaalsed aktid.

Argentina seadustas 2010. aasta juulis samasooliste abielu, olles esimene Ladina-Ameerika riik, kus geiabelu on legalne. 93% Argentina elanikest on roomakatoliku usku. Geiabelu on seadustatud ka samuti valdavalt katoliiklikus Hispaanias.

Läti presidendi Valdis Zatlerts jaoks on seksuaalvähemuste ühenduse Mozaika seaduseelnõud samasooliste partnerluse registreerimisest vastuvõetamatud. Presidendi hinnangul on tege-

mist «varjatud katsena hiihida mööda Läti põhiseaduse kaitse all olevatest põhiväärtustest ning nõrgestada abielu institutsiooni tähtsust», mistõttu on need Zatlertsile vastuvõetamatud.

Inimlikkus, mis ületab soonorme

«Sõnastamata lood» Tallinna Kunstihoones 8. maist kuni 26. juunini

KADI VIIG

Sõnaraamat

Kas on veel plahvatusohtlikumaid ühiskondlikke teemasid kui sugu, sooidentiteet ja seksuaalsus? Tagasi vaadates on ikka ja jälle puhkenud orkaanid, kui need teemad poliitilise pävakorda jõuavad.

Inimeste seksuaalsust ja reproduktiivseid valikuid on püütud kontrollida, paanika on vallandunud väga erinevate muudatuste puhul – kui naised hakkasid pükse kandma, inimesed kokku elama ilma abiellumata, tulid pereplaneerimisevahendid või nüüd viimastel aastatel seoses sellega, et pävakorda on jõudnud eriti plahvatuslik täheksõn binatsioon LGBTQI.

Näitus «Sõnastamata lood» Tallinna Kunstihoones võtab ette kõik kolm teemat – sugu, sooidentiteet ja seksuaalsus – ning koorib binaarse käsitluse lahti nagu sibula, kuniks alles jääb kõik ja mittemidagi.

VASTANDUMISELE ÜLES EHITATUD MAAILM

Mustvalge maailmakäsitlus on meie ühiskonnas domineeriv ja üles ehitatud vastandumisele – mees ja naine, mehelik ja naiselik, homoseksuaalsus ja heteroseksuaalsus.

Mulle räägitakse joogatunnis, kuidas üks minu aju poolkeradest on mehelik (ning seega ratsionaalne ja praktiline) ja teine on naiselik (emotsionaalne, intuiitiivne, ebaloogiline). Isegi minu kehas on joogaõpetaja sõnul kaks erinevat poolust, kes teineteisele vastanduvad ja minu ülesandeks jääb need teineteisega ühte sulandada. Loen lehest ja raamatust, kuidas naised ja mehed on interplanetaarse sooteooria kohaselt erinevatelt planeetidelt. Argumenteerin poliitikutega televisioonis, kus küsimused, kuidas võim ja raha jagunevad Eesti ühiskonnas sugu vahel, maanduvad korraga seksuaalse iha soos.

Binaarne käsitlus kogu oma normatiivsuses on problemaatiline. Inimesed elavad ja interpreteerivad oma sugu nii mitmel erineval moel, et normist hõlbimine on peaaegu et norm. Tõeline Naine ja Tõeline Mees võivad jäädagi kättesaamatuteks ideaalideks.

On inimesi, kellel ei ole mingeid probleeme enda soo määratlemisega, kuid nad ei vasta mallile – keha on üks, aga käitumine väljumas ei vasta stereotüüpidele. Kõrjuures selleks, et ümbritsevat ühiskonda provotseerida, ei ole vaja palju – piisab, kui oled jõuline naine kuskil juhtival ametikohal või pehme mees, kes pigem kasvatada lapsi ja nokitseb aias.

Aga on ka inimesi, kes sünnivad nii, et nende sugu ei ole võimalik määrata (I). On inimesi, kes lapsest saati tunnevad, et nad on vales kehas (T). On inimesi, kes ise ei soovi enda sugu määratleda või soovivad, ainult et teised määravad kuidagi teistmoodi (Q). Samasugused varjundid, muutuvad must-riid ja piiride ületamised toimuvad ka seksuaalsuse ümber (HLGB).

INIMESTE LOOD JA SAATUSED

Tööd, mida näitusel eksponeeritakse, lähenevad teemale argiselt ja dokumentalistlikult. Nad tõstavad läbi jutustatud lugude esile inimeste lood ja saatused. Eneseavastamised, perekonna reaktsioonid, ühiskonna reaktsioonid (ja repressioonid) moodustavad magus kibeda tuumiku, mida jääb ümbritsema poliitiline võitlus, avalikud alandamised ja vägivald, poliitika tungimine teadusesse ja «teadmistepõhise poliitika» soov mitte näha, mitte aru saada, mitte kuulata.

Dokumentaalfilm «Varjatud aastad» (Maria Takacs, 2009) räägib kesk-aliste naiste lugusid sotsialismiesg Ungaris, kus täielikus isolatsioonis ja teadmatuses kasvasid üles erineva

Väike spikker kui lähed vaja:

H – hetero
L – lesbi
G – gei
B – biseksuaalne
T – transseksuaalne
I – interseksuaalne
Q – queer

sooidentiteedi, kuid sama seksuaalse identiteediga naised ning kuidas see toimus ühiskonna tabudele ja repressioonidele vaatamata.

Ka Eesti vaatajale annab see värskendava pilgu ajastusse ning naiste rõõmsameelsele ja optimistlikud lood moodustavad kraapiva kontrasti nende lugude tegeliku süsaga – keda üritati ravida, keda karistada.

Mare Tralla liigutavad tööd «Päevik» (2011) ja «Ruumi kirjutatud» (2010–2011) räägivad kunstniku seksuaalsest eneseavastamisest ja segadusest, ahistusest ja süüitundest, perekonna lagunemisest ja üksindusest, vabanemisest ja joovastavast rõõmusest. Palavikuliselt kirjapandud pävikulehed mägivad lavastatud fotodega, kus Tralla on jäädvustanud ennast kodus, keset argiseid objekte ja ahistavaid ruume.

Marcus Lindeeni «Kahetsejad» (2010) on põneva ülesehitusega portree kahest inimesest, kes on sugu vahetanud ja hiljem seda kahetsenud – ja tagasi vahetanud või vahetamas. Lugudest tõuseb tugevalt esile soo ja seksuaalsuse sotsiaalne mõde. Mikael räägib, kui erinevat suhtumist ta on kogunud sõltuvalt sellest, kas ta on olnud mees või naine (mehena austati, naisena patroniseeriti). Orlando peamine põhjus soovahetuseks 60ndate Rootsis oli aga see, et olla naine tundus kergem, kui olla avalikult gei.

«MA TAHAN PRESIDENDIKS LESBIT...»

Persoonid, kes lugudest läbi jooksevad, kirjeldavad inimeste segadust ja ebakindlust, kui nad ei suuda ära määratleda enda vastas oleva inimese sugu. Vastukaivad signaalid, füüsis ja olekitavast teistes suurt ebamugavust. Kunstihoones kaotab kõik see ebakindlus oma tähenduse.

Mõne aja pärast vaibub huvi teada saada, kellena tegelane ennast näeb, mis tal püksis on ja kelle suhtes ta seksuaalselt tõmmet tunneb. Esile tõusevad elulised küsimused – kas tal on keegi, kes teda armastab? Kas ta peab kondi hoiab ja toetab? Mida ta poliitikat arvab, kas ta on usklik?

Näitus algab ja lõppeb Zoe Leonardi võimsa manifestiga «Ma tahan presidendiks lesbite...», mida praegu saab vaadata seinale peale kirjutatuna ning mis loetakse 10. juunil Tallinnas ette. Manifesti sõnum on, et ei pea tundma süütunnet, ei pea tundma häbi, ei pea pidama ennast probleemiks. Me oleme lihasst ja luust inimesed, kes on armastanud, kaotanud, elanud ja surnud. Ja me tahame presidendi, kes oleks...

Ma tahan presidendiks lesbite. Ma tahan presidendiks aidsihaiget ja peaministriks pedet, ma tahan inimest, kellel pole ravikindlustust ja kes kasvas üles kohas, kus maapind on mürgistest jäätmetest nii läbi imbunud, et leukeemia vältimine on võimatu. Ma tahan presidenti, kes tegi kuueteistaastaselt aborti, ma tahan kandidaati, kes pole lihtsalt ainus valik kahe halva seast, ma tahan presidenti, kelle eelmise armsama võttis aids ja kes iga kord, kui silmad suleb, seda kogemust uuesti läbi elab, ja kes on hoidnud oma surevat kätte vahel. Ma tahan presidendiks inimest, kellel pole keskkütet, kes on seisnud polikliiniku, töötukassa ja sotsiaalabi järjekorras, kes olnud töötu, keda on vallandatud, keda on seksuaalselt ahistatud ja kes on saanud homoseksuaalsuse eest tänaval peksta, ning keda on pagendatud. Ma tahan kedagi, kes on veetnud öö kongis ja kelle õuemurule on põletatud rist ja kes on üle elanud vägistamise. Ma tahan kedagi, kes on olnud armunud ja saanud haiget, kes austab seksi, kes on teinud vigu ja neist õppinud. Ma tahan presidendiks halli passiga naist. Ma tahan presidendiks inimest, kellel on katkised hambad ja piisavalt ülbust, kes on söönud seda vastikut haiglatoitu, kes kannab vastassoo riideid, kes on tarbinud narkootikume ja käinud ravil. Ma tahan presidendiks inimest, kes on näidanud üles kodanikuallumatust. Ja ma tahan teada, miks see pole võimalik. Ma tahan teada, millal me võtsime omaks, et president peab alati olema kloun, alati seksioistja ja mitte kunagi prostituut. Alati ülemus ja mitte kunagi tööline, alati valetaja, alati varas, kes kunagi vahele ei jää.

Mugandus Zoe Leonardi tekstist »I want a president...«, 1992

FOTO: KRISTIN RAMMUS



«Liiga sageli mõeldakse Eestis homoseksuaalide all meessoost paare. Anna-Stina Treumund uurib oma töodes, mida tähendab olla lesbiline tänapäeva Eestis.»

FOTO: ANNA-STINA TREUMUND



Kuidas teadus homoseksuaalide hääle kuuldavaks tegi

MARI REBANE, ERR

Organiseeritud geikogukondi Eestis enne 1990. aastat ei eksisteerinud. Kuidas võiski, kui homoseksuaalsus oli tollal kriminaalkorras karistatav. Ometi julges Teet Veispak 1990. aastal organiseerida ühe konverentsi, millega algas uus etapp Eesti geieli ajaloos.

«Mai lõpus pildusid Ajaloo Instituudi naised tuld ja tõrva hr Veispaki pihta – viimane oli hakkama saanud ennekuulmatu teoga, kutsunud maja soliidsetesse ruumidesse hulganisti kokku neid, kellest korralik inimene midagi teada ei taha.

Issand, perverdid, ohkas üks ontlik daam, kui paar konverentsist «Seksuaalsed vähemused ja ühiskond» osavõtjat juhtumisi vale ukse taha sattusid.»

Nii algas Kärt Hellerma kajastus ajalehes Eesti Elu 1990. aasta mai lõpus toimunud esimesest seksuaalvähemuste konverentsist Nõukogude Liidus. Kas need hüüatused tänapäevalgi suurt erineksid, on omaette teema, oluline on tolles ajas ja kohas murrangulise konverentsi toimumine lisaks toimimise faktile enesele vähemalt ühel põhjusel.

Rootsi geiajakirja ja -organisatsiooniga kahasse korraldatud rahvusvahelisest teaduskonverentsist Eesti Ekspressis ilmunud artiklis kirjutab Tiina Jõgeda: «Konverentsi lõpupeol Glehni lossis toimus siiski midagi, mida võiks nimetada Eesti Lesbiliidu asutamiskongressiks.»

Lilian Kotter, Eesti Lesbiliidu üks asutajaid ja juht, on Jõgedale siiani liidule nime panemise eest tänulik. Vähemasti niimoodi naljatamisi. Tõsi on see, et nii Euroopast kui Ameerikast pärit osavõtjatega teaduskonverents sai eesti geikogukonna kujunemise alguseks, ja seda pooleldi juhuslikult.

Nimelt palus peakorraldaja Teet Veispak kirjutada Kotteril, kes samuti korraldustoimkonda kuulus, ettekande naiste elust, kuna teadis, et Kotter on lesbi.

MÕTTEKAASLASI OTSITI AJALEHEKUULUTUSTE KAUDU

«Kuna mul mingit materjali ei olnud, soovitas Veispak, et pane lehte kuulutus, Eesti Ekspressi,» meenutab Kotter. Nii otsiskski Kotter oma kuulutuses tutvusi vanemate lesbiliste prouadega, et ehk teavad nemad ajaloost rääkida. «Vanemaid prouasid muidugi ei vastanud, vastasid lihtsalt huvilised. Ühel hetkel sai kokku kriitiline mass ja leidime, et peaks midagi tegema,» meenutab Kotter.

Tehtigi. Eesti Lesbiliidu tuumik käis aastaid koos klubiliselt, lihtsalt suhtlusvõrgustikuna ja pidude korraldajana, aga oli sellega esimene seksuaalvähemuste liit Balti riikides. Liidu ametliku registreerimisei jõuti alles 1995. aastal.

Enne Kotteri kuulutust olid geid püüdnud samamoodi kuulutuse abil üksteist leida, et organisatsioon luua, ja ikka Ekspressi abil. Organisatsiooni loomiseni jõudsid mehed küll alles 1992. aastal, kui registreeriti Eesti Gayliit.

«Ega meie ka täpselt teadnud, mis see võiks olla. Olin 1991. aastal tutvunud Andrusaga, ka kuulutuse kaudu. Nii see rakuke Andrus ümber oli moodustuma hakanud ja siis arutasi me, kuidas see homoliikumine võiks meeste poole pealt välja näha,» meenutab Eesti Gayliidu toonane aktivist Aare Raudsepp.

Paralleel leiti iroonilisel kombel



LGBT-teemalise konverentsi lõpupeol Glehni lossis sai alguse ka Eesti Lesbiliit ning lossist sai aastateks geipidude keskus. FOTO: MIHKEL MARIPUU

Kommentaari

TEET VEISPAK

konverentsi «Seksuaalvähemused ja ühiskond» kaaskorraldaja

Olin aastaid tegelenud seksuaalsuse ajaloo, uuritud ajaloolises plaanis seksuaalkäitumise vorme. Sõber Rootsist, Udo Parikas, pani ette, et kas ma ei tahaks organiseerida selleteemalist konverentsi, mis oleks kaasajaga seotud. Mis mul selle vastu sai olla. Panime kokku programmi, mis oleks aktuaalne ja puudutaks Eestit toonastes oludes. Aeg oli selline, et kõik, mis oli hilitsetud või varjus, tuli avalikuks. Küllap sealt see idee tuligi.

Ma ei ole kindel, kas konverentsil oli vahetu tagajärg, aga impulsi inimestele andis see kindlasti. Rahvast oli palju ja meediakajastus suur, aga ega ma tulemusele eriti mõelnud, akadeemilises sfääris inimesed mõtlevad teistmoodi. Et konverents sellise resonantsi leidis, on tagantjärele vaadates kahtlemata hea. Sellel oli positiivne mõju.

Meelalahutuse kõrval toimusid peod ka kui tuluõhtud, sest mõnetekümne liikmege liitudel ei olnud kusagilt raha võtta ja pidusid korraldades elatati end ära. Tõsi, kuigi geid ja lesbid ka koos pidutsesid, toimetasid liidud eraldi.

Meelalahutuse kõrval toimusid peod ka kui tuluõhtud, sest mõnetekümne liikmege liitudel ei olnud kusagilt raha võtta ja pidusid korraldades elatati end ära. Tõsi, kuigi geid ja lesbid ka koos pidutsesid, toimetasid liidud eraldi.

ÜHENDUSED KIPPUSID LAGUNEMA

Olgu hiljem asjad läinud kuidas on, sai gei- ja lesbikogukond 1990ndate esimestel aastatel vähemasti rohkem ja vähem ametlikult oma olemasolu Eestis vormistada. Ja nagu iga asjaga, alid alguses vaimustunud ja Kotteri meenutusel ütlesid naised uhkusega, et

kuuluvad Eesti Lesbiliitu, isegi kui see oli vaid klubitasandil organiseeritud. Asjale ametlikku käiku andes kippusid liidud aga laiali lagunema. Üks põhjus, miks tugevaid üleriigilisi organisatsioone ei tekkinud, oli riigi toetuse puudumine, arvavad asjaosalised. Ja teiseks nende eesmärk. «Nüüd tagantjärele mõeldes, aga inimestel suurt motiivatsiooni saanudki olla. Selleks et kellelegi tuttavaks saada, et suhelda, ei ole vaja poliitilise maiguga organisatsiooni,» arvab Raudsepp.

Kuigi nähtavaks muutumine ja teiste omasuguste aitamine, kes n-ö pörandale all oma murega ükski olid, kuulus liidude tegutsemise juurde, samuti oma liikmete harimine turvaseksi osas, oli ka teine eesmärk – korraldada pidusid. Inimesed tahtsid omavahel suhelda, aga senimaani ei olnud õieti kohta ega võimalust seda teha, vähemalt mitte ametlikult ja avalikult.

«Hakkasime Glehni lossis pidusid korraldama,» meenutab Raudsepp. Gayliidu eestvedamisel taastati Tallinnas Kastani baar. Süüdisid X-baar ja Nightman, mis 90ndate lõpus igat sorti rahva lemmiköökklubiks kujunes.

Meelalahutuse kõrval toimusid peod ka kui tuluõhtud, sest mõnetekümne liikmege liitudel ei olnud kusagilt raha võtta ja pidusid korraldades elatati end ära. Tõsi, kuigi geid ja lesbid ka koos pidutsesid, toimetasid liidud eraldi.

AVALIK HOMOSEKSUAALSUS VAJAS HARJUMIST

Üsna meeleolukas on lugeda toonast meediakajastust. Liivimaa Kroonika 25.02.1993: «Ta on 22-aastane, õpib ühes Eesti kõrgkoolis ja elab provintslinnas hülbasel agulimajas. Tal on leebed pruunid silmad, õrnad saledad käed ja figuur, mida ei peaks hābenema üksik mannekeen. /---/ Täiesti tavaline tüdruk. Ja samas hoopiski mitte – nimelt ei meeldi talle mehed. Tiia on lesbi.»

Samas pole midagi imestada, et homoseksuaale vaat et tsirkuseloomade-na portreteeriti. Enne homoseksuaalse seltskonna organiseerumist põhimõtteliselt Eestis gei- ja lesbikogukond puudus. Kust pidigi tekkima harjumus, et «sellised» inimesed on igal pool ühiskonnas kogu aeg liikvel, täiesti tavavalised inimesed oma tegemistega?

Olid väikesed sõpruskonnad ning teada olid kohad, kus võis omasuguseid kohata, aga võis ka täitsa ükski jääda. Kõik sõltus kontaktidest. «No kes teadis ja kes ei teadnud, mina näiteks ei teadnud,» ütleb Lilian Kotter. Kas ja kus lesbid omavahel suhtlesid, on vähemalt esialgu jäänud ajaloos hämarusse.

Meestel oli natuke lihtsam. «Mina ka ei teadnud, aga Nõukogude ajal oli Kastani baar see, kus käidi. Ja Harjumäel ja Vabaduse platsil (toonane Võidu väljakul – MR), kuigi mina kummaski kohas ei käinud ja kuulsin sellest alles hiljem,» meenutab Aare Raudsepp. Neis paigus käidi kõndimas, inglise keeles *cruising*, ja küll huvilised siis teineteist leidsid. Samuti näiteks Kloogarannas, kus oli nüüdside rand. Raudsepp meenutab, et just sealt ta oma esimese tuttava leidsi.

Mis elu elati geiringkondades enne 1990ndaid, sellest saab väga hea pildi praegu Kunstihoones avatud näitusel «Sõnastamata lood», kus Jaanus Samma oma audiotootes «Lood» on intervjuerinud varjunime Siim taha varjunime meest.

Nii Lilian Kotter kui ka Aare Raudsepp on aktiivsest avalikust elust nüüdseks tagasi tõmbunud, geioiguste teemata hojavad nüüd üleval uues inimesed ja organisatsioonid.

Muutunud on ka ühiskond, ühest küljest loomulikult geide suhtes paremaks, teisalt... «On tekkinud mingi vastuseis või agressiivsus, mida siis ei olnud, kui meie esimest korda ajakirjanduses oma nime ja näoga esinesime,» meenutab Raudsepp. «Ühiskond on läinud konservatiivsemaks,» nendib ka Kotter.

Eesti Vabariigis ei olnud homoseksuaalsus keelatud

Eesti Vabariigis ei olnud kuni iseseisvuse kaotamiseni 1940. aastal homoseksuaalsus ega homoseksuaalne käitumine karistatav. Ka Nõukogude Venemaal, hiljem Nõukogude Liidus, oli see nii 1937. aastani, mil meestevahelised seksuaalsuhted kuulutati kriminaalkuriteoks. Väikeste erinevustega kehtis Nõukogude seadus kõigis liiduvabariikides, seega ka Eestis pärast okupeerimist 1944. aastal.

Varsti pärast iseseisvuse taastamist tühistas Eesti 1. juunil 1992. aastal nõukogudeaegse kriminaalkoodeksi, millega lakkas meestevahelise seksuaaltegevuse kriminaalkuriteoks pidamist. Enam kui kümneks aastaks jäi kehtima vana kriminaalkoodeksi redigeeritud variant, kus endises pederastia paragrahvi all käsitleti mehe vägistamist või tema abitu seisundi seksuaalses ärakasutamist mehe poolt.

1. septembril 2002 jõustus uus karistusseadustik, kus seksuaalkuritegevuse käsitletakse võrdsetel alustel, olenemata sellest, kas neid paneb toime ohvriga samast või teisest soost isik.

Samuti on vastastikkü nõustuvate seksuaalsuhte puhul vanuse alampiiriks ühesugune vanus nii homoseksuaalsete kui heteroseksuaalsete suhte puhul.

Siiski jääb karistusseadustik ebataielikuks diskrimineerimisevastases peatükis, kus pikas diskrimineerimisevastase nimekirjas puudub siiski diskrimineerimine soolise suundumuse alusel.

KOOSTANUD LILIAN KOTTER

Milleks tulla kapist välja?

LISETTE KAMPUS

«Yep, I'm gay,» teatas mai-neka USA ajakirja Time 1997. aasta aprilli esikaanel kuulus testataar ja koomik Ellen DeGeneres. Ent kapist välja ei tulnud mitte üksnes näitleja, vaid ka tema tege-laskuju omanimelises popu-laarses telesarjas.

Aasta hiljem otsustas telekanal ABC DeGeneresi sarja eestrist maha võtta tuues põhjuseks liigse keskendumise geitemaatikale ja langevad vaataja-numbrid. DeGeneres ise selgitas hili-semates intervjuudes, et tegu oli esi-mese avaliku homoseksuaalse peatege-lasega teleajaloos ning see võis mõjuda ootamatult. «Kuid mida teeb üks 40-aastane naine, kes on just kapist väl-ja tulnud? Ta alustab uut elu ning nagu me kõik, otsib ta kaaslasi. Mulle öeldi, et sari on «too gay», kuid ma tõesti ei mõista, mida see tähendab,» kommen-teeris Ellen DeGeneres ABC otsust sar-ja tootmine lõpetada.

KAPIST VÄLJAS ON KUULUJUUTE VÄHEM

Paljude kuulsuste orientatsiooni üle on aastaid spekulleeritud. Samal ajal on mitmed avalikult homo- või bisek-suaalsed staarid intervjuudes öelnud, et kapist välja tulemine on parim kait-

se pahatahtlikkuse eest. «Ma ei pea muretsema, kas ja milline meediaval-jaanne skandaali välja imeda püüab – mul pole midagi karta,» ütles 2005. aastal ajakirjas Advocate Ellen DeGe-neres. Sama on rääkinud näiteks laul-jad Rufus Wainwright, Lance Bass ja Elton John, näitlejad Cynthia Nixon, T. R. Knight ja paljud teised maailma-kuulsad staarid. Paraku pole Eestis tun-tud inimeste puhul ühtegi samalaadset näidet tuua.

GEI, MINA? EI!

Mitmed Eesti tuntud, väga austatud, armastatud ja mainekad artistid, saate-juhid, poliitikud või muu valdkonna staarid hoiaivad kapiuks kinni kümne küünega. Mõistagi on oma orientat-siooni varjamine või mitte varjamine igäihe sügavalt isiklik valik ega kuulu hinnangu andmiseks. Küll aga on ko-gukonnas aastaid pead murtud, miks ometi ei tule mõni meie kuulsus kapist välja – saaks ta sellega ju anda positiiv-se signaali ühiskonnale ning muuta elu-keskkonda sallivamaks ja paremaks kõigi jaoks.

Nii Ellen DeGeneres kui Elton John on mitmel puhul öelnud, et kapist väl-ja tulemine ei tohiks automaatselt teki-tada ootust, et neist saaksid aktivistid, kes ainult geiteemadega tegelevadki. «Uhel hetkel ütlesid paljud kogukonna inimesed, et ma pole piisavalt gei ega tegele aktiivselt LGBT õigustega. Samal ajal kirjutati meedias, et olen liiga gei,» kirjeldas DeGeneres olukorda, millesse oma orientatsiooni avalikustades sat-tus. «Ometi olen alati rõhutanud, et ma ei soovi olla geikogukonna eestkõnele-ja. Tahan lihtsalt elada tavalist elu oma orientatsiooni varjamata.»

Otseselt aktivismiga mittetegeleva-te kapist väljas olevate staaride seast leiame näiteks näitleja Jodie Fosteri, Briti koomiku Stephen Fry ja näitleja Ian McKelleni, Prantsuse tennisisti Amelie Mauresmo, ansambli REM so-listi Michael Stipe'i ja paljud teised maailmakuulsad nimed. Ometi on ju-ba puhtalt asjaolu, et avalikkus näeb neid elamas oma elu sellistena, kes nad on, suur panus maailma paremaks muutmisel.

Eestis aitaks sel moel kapist välja tulemine ja oma orientatsiooni mitte varjamine julgustada kogukonda ja edendada sallivust rohkem kui miski muu. Oleks vaid rohkem julgeid, kes astuks esimese sammu. Nii ei omaks uudisväärtust ka asjaolu, et presidend-i vastuvõtul käis samasooline paar.

Ricky Martin: olen õnnelik homoseksuaalne mees

Maailmakuulus latinostaar, kahe lap-se isa Ricky Martin avaldas 2010. aas-ta märtsis oma kodulehel siira ja sü-damliku pöördumise.

«Isaks saamine inspireeris mind olemas aus iseenda ja oma poegade ning avalikkuse ees. Need vaikuses veedetud aastad on teinud mind tuge-vamaks ja andnud kinnitust, et kõige-pealt pead sa olemas aus iseenda ees. Tõde annab mulle jõudu saamaks üle kompleksidest, justkui oleksin oma orientatsiooni avalikult tunnistan-des kuidagi halvem inimene. Olen uhke ja õnnelik homoseksuaalne mees ja isa.»



Ellen DeGeneres ja tema abikaasa, näitleja Portia de Rossi. FOTO: AP/SCANPIX

OMA festivali filmiprogramm 6.–10. juunini kinos ARTIS

Esmaspäev, 6. juuni

[mängufilm – G, B]
19.00 «Veel neli aastat» / «Fyra år till»
Rež Tova Magnusson-Norling
(Rootsi 2010, 90 min, rootsi keeles, ing-liskeelsed subtiitrid)

Pikantse komöödia peategelane on Da-vid Holst, keda kuluaririkõnelustes paku-takse Rootsi järgmiseks peaministriks. Ootamatu valimiskaotus viib mehe musta masendusse. Õnneks on armastusel teised plaanid.

[mängufilm – G]
21.00 – «Ulg» / «Howl»
Rež Rob Epstein, Jeffrey Friedman
(USA 2010, 84 min, inglise keeles, eesti-keelsed subtiitrid)

Dokumentaalne mängufilm biitnikest ja Allen Ginsbergi poeemi «Ulg» avaldami-sele järgnenud kultuurikonfliktist vana-de olijate ja noorte tulijate vahel.

Teisipäev, 7. juuni

[dokfilm – LGBT]
19.00 – «Kaks Pride'i, kaks maailma... üks Euroopa?» / «Two Prides, Two Wor-lds... One Europe?»
Rež Roland Javornik
(Belgia 2010, 38 min, inglise keeles, ees-ti- ja ingliskeelsed subtiitrid)

Kaks noort aktivisti külastavad Belgia ja Leedu Pride'i, mis on justkui reis peeg-litagusele maale. Suhtumine LGBT-ko-gukonda on mõlemas riigis kardinaalselt erinev, kuigi mõlemad kuuluvad Euroo-pa Liitu, mille üheks lipukirjaks on sek-suaalvähemuste võrdne kohtlemine.

[dokfilm – LGBT]
«homoõlv»
Rež Kaspars Goba
(Läti 2010, 70 min, eesti- ja ingliskeelsed subtiitrid)

Film jälgib viie aasta vältel Läti Pride'i de pooldajaid ja vastaseid. Mida toob enda-ga kaasa vastasvägede pörkumine ning mis on lätlaste jaoks demokraatia hind?

Filmiläinastustel on kohal mõlemad režis-söörid.

[mängufilm – G, B]
21.00 «Ohver» / «Victim»
Rež Basil Dearden
(Suurbritannia 1961, 90 min, inglise kee-les)

See queerkinno silmapaistev teos val-mis ajal, kui homoseksuaalsus oli Su-urbritannias seadusega keelatud. Ome-ti ei kujutata filmi peategelast kurjate-gija, vaid pigem kangelasena, kes mak-sab kätte väljapressijale, kelle ähvar-vused põhjustasid tema sõbra enese-tapu.

Kolmapäev, 8. juuni

[dokfilm – T]
19.00 «Võõras keha» / «Чужое тело»
Rež Maxim Zirin
(Venemaa 2008, 47 min, vene keeles, ing-liskeelsed subtiitrid)

Film inimestest, kes elanud juba mõnda aega uue sooidentiteediga, kuid seda siis-ki maailma eest varjavad, ja inimestest, kes alles avastavad oma tegelikku iden-titeeti.

[dokfilm – T]
«Keegi ei peta ära» / «Nobody Passes Perfectly»
Rež Saskia Bischoff Bisp
(Taani 2009, 43 min, taani keeles, inglis-keelsed subtiitrid)

Visuaalselt võrratult lihtne ja paeluv film keskendub kahe inimese elule, seksuaal-susele ja nende kogemustele oma sooli-se identiteedi defineerimise ja muutmi-se protsessis.



[mängufilm – L]
21.00 «Tuba Roomas» / «Habitacion en Roma»
Rež Julio Medem
(Hispaania 2010, 109 min, inglise keeles, venekeelsed subtiitrid)

Rooma kesklinnas asuvas hotellitoas võ-tavad hispaanlanna Alba ja venelanna Nataša ühe öö jooksul koos ette kirgliku teekonna üksteise ihusse ja hinge.

Neljapäev, 9. juuni

[dokfilm – G]
19.00 «Poisid müügiks» / «Die Jungs von Bahnhof Zoo»
Rež Rosa von Praunheim
(Saksamaa 2011, 84 min, saksa ja rumee-nia keeles, ingliskeelsed subtiitrid)

Berliini Zoo metroojaama ümbruskond on tööpõlluks noortele meesprostituuti-dele, kellest suur osa on immigrandid ja maailma vanima ameti valinud, et ellu jääda. Rosa von Praunheim jälgib oma viimases filmis nende ühiskonna heidi-kute saatust.

Rež Jenifer Malmqvist
(Rootsi-Poola, 2010, 18 min, ingliskeel-sed subtiitrid)

[mängufilm – G, T]
«Franswa Sharl»
Rež Hannah Hilliard
(Austraalia 2009, 14 min, inglise keeles)

Reede, 10. juuni

[mängufilm – T]
19.00 «Poisitar» / «Tomboy»
Rež Céline Sciamma
(Prantsusmaa 2011, 84 min, prantsuse keeles, eesti- ja ingliskeelsed subtiitrid)

Laure on 10-aastane tüdruk, kelle pere on äsja uude rajooni kolinud. Hoovi peal uusi sõpru otsides peetakse Laure'i poi-siks ja ta ei hakka seda eksimust paran-dama, seda enam, et Michaeli kehasta-des õnnestub Laure'il lähedaseks sõb-raks saada Lisaga, kes aga ei tea, et te-ma uus sõber on hoopis tüdruk.

[mängufilm – G]
«Cappuccino»
Rež Tamer Ruggli
(Šveits 2010, 16 min, ingliskeelsed sub-tiitrid)

[mängufilm – L]
«Suguvõsa kokkutulek» / «Gódir ges-tir»
Rež Isold Uggaðottir
(Island 2006, 20 min, ingliskeelsed sub-tiitrid)

[mängufilm – G]
«Samaaria mees» / «Samaritan»
Rež Magnus Mork
(Norra 2010, 28 min, ingliskeelsed sub-tiitrid)

[mängufilm – L]
«Sünnipäev» / «Födelsedag»

Rež Jenifer Malmqvist
(Rootsi-Poola, 2010, 18 min, ingliskeel-sed subtiitrid)

[mängufilm – G, T]
«Franswa Sharl»
Rež Hannah Hilliard
(Austraalia 2009, 14 min, inglise keeles)

Reede, 10. juuni

[mängufilm – T]
19.00 «Poisitar» / «Tomboy»
Rež Céline Sciamma
(Prantsusmaa 2011, 84 min, prantsuse keeles, eesti- ja ingliskeelsed subtiitrid)

Laure on 10-aastane tüdruk, kelle pere on äsja uude rajooni kolinud. Hoovi peal uusi sõpru otsides peetakse Laure'i poi-siks ja ta ei hakka seda eksimust paran-dama, seda enam, et Michaeli kehasta-des õnnestub Laure'il lähedaseks sõb-raks saada Lisaga, kes aga ei tea, et te-ma uus sõber on hoopis tüdruk.

[mängufilm – G]
21.00 «Kui terve maailm kuulaks mul-le» / «Were the World Mine»
Rež Tom Gustafson
(USA 2008, 95 min, inglise keeles)

Keskkoolinoormees Timothy avastab Shakespeare'i «Suveöö unenäo» lavastu-ses osaledes näidendi teksti peidetud ar-mujoogi retsepti. Noormees kasutab võ-lujooki oma ihade objekti Jonathani võr-gutamiseks ja tekitab kogu linnas kaose.

Sõnaraamat

H – hetero
L – lesbi
G – gei
B – biseksuaalne
T – transeksuaalne
I – interseksuaalne
Q – queer

Romanenkov: sõbrad on öelnud, et tahaksid ka niimoodi osata!

MAARJA VÄRV, Postimees

Kõik meessportlased ei pea olema rallisõitjad, kettaheit-jad või sumokad. Üks kõige lubavamaid Eesti noorsport-lasi, Viktor Romanenkov, on hoopis iluuisutaja.

Möeldes iluuisutamisele, tuleb ilmselt paljudel silme ette habras naisterahvas jääl graatsiliselt liuglemas. Kindlasti mitte mees, sest see on ju niivõrd nai-selik ala. Või kas ikka on?

Laiem avalikkus arutles sel teemal viimati 2010. aasta Vancouveri olümpia ajal, kui maailma meedia tähelepa-nu all oli ekstsentriline ameeriklane Johnny Weir, kes kõitis pilke oma mit-te-nii-mehelike käitumismaneeride ja omanäoliste kostüümidega. Kõrvalisest kõmüst hoolimata tegi Weir tugeva et-teaste ja sai 6. koha.

Kuidas siis sellega ikkagi on – kas

uisutamine on mehele sobilik spordi-ala? Kuuekordne täiskasvanute Eesti meister Viktor Romanenkov on selles absoluutselt veendunud. «Kes ütleb, et see pole mehelik ala? Minule küll tun-dub, et meestele sobib see sport, maa-ilmas on väga palju meesuisutajaid,» arutleb ta. «Pealegi, meeste üksiksõit on uisutamises kõige raskem ala ja sel-lega tegelemiseks peab väga tugev ole-ma.»

«Mehed teevad jääl raskemaid ja ma arvan, et ka ilusamaid asju,» lisab Romanenkov kavalalt naeratades.

Kuigi teismelised kipuvad kohati üsna öelad olema, kinnitab Romanen-kov, et teda pole uisutamiseiga tegele-mise pärast koolis kunagi kiusatud. «Sõbrad ütlevad, et see on ilus spordi-

ala ja mõned on isegi öelnud, et tahak-sid ka niimoodi osata, eriti kui nad hüppeid vaatavad,» naerab Romanen-kov.

Romanenkov jõudis uisutamise juurde juhuste kokkulangemisel, mõ-nes mõttes oli see suisa paratamatus. «Kui olin umbes 3-4-aastane, ei saanud keegi mind pärast lasteada hoida ja kuna mu ema on treener, hakkas ta mind jäähalli kaasa võtma ja lõpuks os-tis mulle uisud,» meenutab praegugi ema Oksana Romanenkova käe all treeniniv noormees.

«Esimestel aastatel olin kogu aeg jääl pikali! Aga umbes kuueaastaselt hakkas see mulle meeldima ja hakka-sin uisutamiseiga tõsisemalt tegele-ma.»

Romanenkov katsetas pisut ka soo-tuks teistsugust spordiala, minnes jalg-pallitreanni, ent pidas seal vastu vaid kaks nädalat. «Sain aru, et ma ei taha seda teha, tuli mingisugune teadmine, et tahan ikkagi uisutamiseiga tegeleda,» tunnistab ta.

«Nii olegi kuueaastasest saadik uisutanud ja pole kordagi sellest tüdi-nud, mulle meeldib uisutamine, tahan sellega tegeleda ja mul on omad ees-märgid – kõige tähtsam on 2014. aas-ta Sotši olümpia, aga tahan ka teistel tiitlivõistlustel hästi esineda.»

2009. aastal noorte olümpiapäeva-del kuldmedali võitnud Romanenkovi üks keerulisemaid ülesandeid on tree-nimise ja kooliskäimise ühildamine. Pärast põhikooli lõppu otsustas ta teis-le sportlaste eeskujul astuda Audente-se spordikooli, ent kuna ta oli üheksa aastat haridust omandanud vene kee-les, kujunes üleminek üsna raskeks ja seetõttu läks ta jaanuarist tagasi oma vanasse kooli, Tallinna humanitaar-gümnaasiumi.

«Seal on kuidagi lihtsam õppida, mul on seal sõbrad ning õpetajad tea-vad mind ja saavad aru, kui mul on mõ-



FOTO: LIIS TREIMANN

nikord vaja ära minna,» selgitab Roma-nenkov.

Olgu siinkohal täpsustatud, et kui-gi Romanenkov ei salga, et eesti kee-les õppimine oli tema jaoks raske, ei tähenda see, et ta eesti keelt ei rää-giks.

«Mina arvan, et kui siin riigis ela-da, peab ikka seda keelt ka oskama,» lausub ta veendunult. «Mul pole selle-ga probleeme olnud, sest kui uisutama hakkasin, olid trennikaaslased eestla-sed ja nendega rääkides õppisin keele ära.»

Septembri lõpus 18-aastaseks saa-va Romanenkovi suurim eeskujul iluui-sutamises oli pikka aega Torino olümpia-võitja ja kolmekordne maailma-meister Jevgeni Pljuštšenko, viimastel aastatel on aga tema tähelepanu köit-nud 20-aastane kanadalane Patrick Chan, kes tänavustel maailmameisteri-võistlustel meeste üksiksõidus kõik maailmarekordid purustas ja kuldme-dali võitis.

«Ta on ülihea sportlane, alles nii noor, aga teeb kõike perfektselt!» rää-gib Romanenkov õhinal, silmad sära-mas. «Vaatsin internetist tema kava-sid mitu-mitu korda ja ilmselt teen se-da veel!»

Lisaks oma ema juhendamisele on Romanenkov käinud Rootsis Jevgeni Lutkovi ja Galina Lutkova juures tree-nimas, nüüd aga käis Peterburis 1994. aasta olümpiavõitja Aleksei Urmanovi juures harjutamas ja pole sugugi väi-matu, et asubki edaspidi venelase käe all tipu suunas pürgima.

«Isegi ema on öelnud, et pean tree-nerit vahetama, et uuele tasemele jõu-da, sest niimoodi samas kohas seismi-ne on mõttetu,» mõnab Romanenkov. «Kui suvel läheb laagris hästi, siis rää-gime temaga ja äkki lähengi sinna. Muidugi oleks raske ära kolida, aga usun, et saan hakkama, nagu alati. Sport on mu elus esikohal!»

Eha Rünne – baleriinikatsetelt Eesti edukaimaks kettaheitjaks

sootuks teised plaanid. Tema unistas sportlaseks saamisest.

6. klassis otsustas Rünne, et kui bal-letti ei saa, siis läheb ta toonasesse spordigümnaasiumisse TSIKI. Aga loo-mulikult mitte kuulitõukajaks ega ket-taheitjaks. Esialgu üritas ta hoopiski keskmaajooksjaks pääseda. Ent sealgi praagiti piiga välja. «Treener ütles, et keskpara-seid jooksjaid on meil juba nii-gi liiga palju. Ta nägi, et minus oleks teistel aladel palju rohkem annet,» meenutas Rünne, kes esialgu treeneri soovile vastu üritas tõrkuda.

Miks – seda peaks ilmselt iga teis-meas tütarlaps teadma. Kuulitõuge ja kettaheide ei kuulu tütarlaste seas just kõige populaarsemate valikute hulka. Eriti veel siis, kui tiitlivõistlustel neid alasid teleri vahendusel jälgiti. Toona-sed tipppuulitõukajad meenutasid pi-gem mehi kui naisi.

«Siis tundusid kõik kuulitõukajad ju suured tädid! Eriti kui vaadata neid, kes toona samal alal tipus olid. Peenikese tüdrukuna oli automaatselt tunne, et nii kui kuuli kaenla alla panen, saab mi-nust ka samasugune suur tädi!» lagistas Rünne naerdas.

Mida aasta edasi, seda selgemaks talle aga sai, et alavalik oli õige. Kui hakkasid tulema võidud, sõidud suur-tele võistlustele, tuli ka klassikaaslaste austus ja tunnustus. Rünne muutis le-vinud arvamust, et kuulitõukajad ja kettaheitjad naiselikud pole.

Ka tema tulemused rääkisid enda eest – NSV Liidu noorte ja juunioride meistrivõistlustel võitis ta 1980.–1981. aastal kuulitõukes ja kettaheitkes kulla,

hõbeda ja neli pronksi. Ta oli omal alal tipus. Tegija.

«Mulle hakkasid need alad nii väga meeldima. Meeldis ka võistelda ja või-ta. Ja meeldib siiani. Ma ei salli kaotamist ja pole seetõttu kellegi jaoks kerge vastane,» tõdes Rünne, kes täna-seks on võitnud 67 Eesti meistri kuld. Lisaks on ta esindanud Eestit kahtleld olümpiamängudel. 1996. aastal peetud Atlanta olümpial sai ta 14. ning kahek-sa aastat hiljem peetud Ateenas olümpial 37. koha.

Kuigi tiitlivõistlustele pääsu on särt-sakas Rünne mõtteis ammu maha mat-nud, näeb ta Eesti meistri tiitlitele lisa-gi tulemas. Vähemalt loodab seda. Vaa-tamata sellele, et treeninguaega jääb õpetajatöö kõrvalt napiks.

Praegu treenibki ta jõudumööda paar korda nädalas. Hispaania laagris rassis aga terve nädala. Viimastel aastatel on sellestki piisanud, et poodiumi kõrgeimale astmele astuda. Nooremad Eesti kettaheitjad *grand old lady*-le juba vastu ei saa.

«Ilmselt väga kaua pole enam või-malik endast 25 aastat nooremaid vast-taseid võita. Ma ei saa ette mõelda, kui kaua veel heitmise-tõukamisega tege-len. Päris nii sellega ka pole, et «kuni surm meid lahutab». Eha võib ju tah-ta, aga mida teeb keha... Eks kõik sõltub asjaoludest,» kinnitas Rünne lõ-busalt.

Elutöö on tal juba tehtud – ketta-heide ja kuulitõuge pole enam alad, millega tegelevad vaid need, keda mu-jale ei võeta. Need pole enam alad, mil-lega keegi tegeleda ei taha.



FOTO: TOOMAS HUIK



Täname:

Airi Triisberg, Alar Pikkorainen, Alari Rammo, Alec Webley, Ann Hiimaa, Aro Velvet, Asko Künnap, Eero Janson, Egert Rünne, Flemming Rolighed, Iris Kivisalu, Jaanus Samma, Kadi Jaani-soo, Kadi Viik, Kari Käsper, Katariina Prepula, Kristin Rammus, Liina Pääbo, Liisa Past, Liisu Lass, Lilian Kotter, Lisette Kampus, Maarja Värvi, Mari Rebane, Marianne Meior, Martin Meitern, Martin Mölder, Rebeka Põldsam, Thadeus Dowad, Tiina Kaalep.

Projekti «Erinevus rikastab» erilehte toetatakse Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmi PROGRESS (2007–2013) raames.

Programmi haldab Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat. Programm loodi selleks, et toetada rahaliselt Euroopa Liidu eesmärkide rakendamist tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse valdkonnas ning aidata seeläbi kaasa Euroopa 2020 strateegia eesmärkide saavutamisele koostöös valdkonnas.

Seitsmeaastane programm on suunatud kõikidele huvirühmadele, kes aitavad välja töötada asjakohaseid ja tõhusaid õigusakte ning kujundada tööhõive ja sotsiaalpoliitikat Euroopa Liidu 27 liikmesriigis, Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni riikides ning Euroopa Liidu kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides.

Lisateave: <http://ec.europa.eu/progress>

Väljaande sisu ei pruugi kattuda Euroopa Komisjoni ja Sotsiaalministeeriumi seisukohtadega.

Nemad räägivad, sest kõik ei julge



MAIMU BERG:

«Aga mispärast mina elan alati selles diskussiooni ajajärgus? Ma tahaks, et kõik oleks juba otsustatud. Eutanaasia – okei. Homoabieliu – tore. Ma olen 65 aastat elanud mingite katsete õhkkonnas, aitab küll!»



HILLARY CLINTON:

«See on kurb ja ebaõiglane, et LGBT-inimesi diskrimineeritakse ikka veel ning on ka riike, kes vaatavad sellele läbi sõrmede või isegi kaitsevad sallimatust.»



KEN SAAN:

«Armastus jääb armastuseks. See on ühesugune ja selgepiiriline kõikides peremudelites.»



MEELIS SÜLD:

«Ka sallivus on kristlik väärtus, nagu ka inimeste hindamine Jumala loomunguna – inimesena, olgu nad siis heteroseksuaalid, biseksuaalid, homoseksuaalid või transseksuaalid.»



ENE ERGMA:

«Ma tahan aru saada, ma ei taha vihata. Teaduses diskuteeritakse. Keegi ei hakka sind vihkama, kui sul on teised seisukohad. Kõige tähtsam on aru saada.»



BRAD PITT:

«Angelina ja mina ei abiellu enne, kui seda saab teha igaüks. Kõigil peavad olema võrdsed õigused. Oeldakse, et samasooliste abielu hävitab pereväärtusi ja kahjustab lapsi, kuid olen näinud, kuidas mu homoseksuaalsed sõbrad kasvatavad oma lapsi turvalises ja armastavas õhkkonnas.»



RENO HEKKONENS:

«Ühiskond võiks ükskord juba keskajast välja tulla ja lõpetada vaenlaste otsimise sealt, kus neid kunagi olnud pole.»



LAURI PEDAJA:

«Nagu armastus ei küsi vanust, nii ei küsi ta ka sugu. Nad armastavad ju teineteist samamoodi kui heterodki. Ka mu hea sõber on väga gei, ma ei tee sellest suurt numbrit. Nad on väga toredad ja siirad inimesed.»

Oma Maailma Avardamise festivali programm

6.–11. juuni

Tallinn

OMA festival seisab salliva ja kaasava ühiskonna eest, kus väärtustatakse kõiki inimesi, olenemata nende seksuaalsusest ja sooidentiteedist. Festivali sõnum on lihtne – inimene on inimene.

Festivali ametlik infopunkt – MÄRZ projektiruum

Olevimägi 7

E–R 12–19, L 10–14

Esmaspäev, 6. juuni

- 18.00 Festivali avamine [Artis]
- 19.00 Film «Veel neli aastat» [Artis]
- 21.00 Film «Ulg» [Artis]

Teisipäev, 7. juuni

- 17.20 Orienteerumine [Raku]
- 18.00 Kunstinäituse «Perekond» avamine [MÄRZ]

- 19.00 Filmid «Kaks Pride'i, kaks maailma... üks Euroopa?» ja «homo@lv» [Artis]
- 21.00 Film «Ohver» [Artis]

Kolmapäev, 8. juuni

- 9.30 Konverents «Erinevus rikastab 2011»
- 18.00 Loovkirjutamise töötuba [MÄRZ]
- 19.00 Inimesed ja poliitika: vaatenurgad Saksamaalt ja USAst (ing k; Tudengimaja)
- 19.00 Filmid «Võõras keha» ja «Keegi ei peta ära» [Artis]
- 21.00 Film «Tuba Roomas» [Artis]

Neljapäev, 9. juuni

- 18.00 Mõnulelude meisterdamise töötuba [MÄRZ]
- 18.00 Film «Salajased aastad» * [Kunstihoone]
- 19.00 Unistajast tegijaks – viis sammu

parema maailmani (ing k; MTÜ Pererahvas pesa)

- 19.00 Film «Poisid müügiks» [Artis]
- 21.00 Lühifilmide programm [Artis]
- 22.00 OMA festivali avapidu – paraadile, paraadile! (Club Privé)

Reede, 10. juuni

- 19.00 Film «Poisitar» [Artis]
- 20.00 Soome geikoori Out'n' Loud kontsert (Mustpeade Maja)
- 20.00 Ühislugemine «Ma tahan presidenti...» * (Vabaduse väljak)
- 21.00 Film «Kui terve maailm kuuluks mulle» [Artis]

Laupäev, 11. juuni

- 11.00 Portobello kirbuturg Rotermanni aatriumis
- 12.00 Restoranide festival Rotermanni tänaval ja väljakul
- 12.00–14.00 Artlandi kontserdid laste

mänguväljakul igal täistunnil

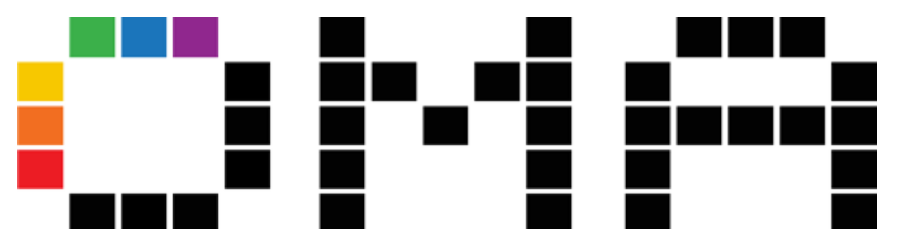
- 15.00 OMA Festivali finaali – kultuuripäev ja kontsert! Esinevad Jana Kask, ansambel Laine, Ithaka Maria, Sofia Rubina ja paljud teised! (Rotermanni kvartal)
- 19.00 Filmid „Community Action Center” ja «Naisrusikas» * [Kunstihoone]

- 22.00 OMA Festivali ametlik aftekas (KAPP)

- 22.00 OMA Festivali Chill Out [MÄRZ]

- Kunstinäitus «Perekond» [MÄRZ]

- Plakatinäitus «Pered on erisugused, armastus on sama» [Artis]



Oma Maailma Avardamise Festival